KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus

Ilona Martikainen

YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA ALLE 3-VUOTIAIDEN RYHMÄSSÄ

Opinnäytetyö
Syyskuu 2021

Karelia AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Syyskuu 2021
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Ilona Martikainen

Nimeke
Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden ryhmässä

Toimeksiantaja
Yksityinen päivähoidon tuottaja, Joensuu

Opinnäytetyön aiheena on ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden ryhmässä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää toimeksiantajapäiväkodin ympäristökasvatusta 1–2-vuotiaiden ryhmässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarjota uusia ideoita ja työkaluja ympäristökasvatuksen sisällyttämiseksi arjen kasvatustyöhön. Työntekijöille koottiin ympäristökasvatukseen liittyviä ideoita ja toimintoja oppaan muotoon.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Keskeisiä menetelmiä opinnäytetyössä olivat haastattelu, havainnointi, reflektointi sekä ympäristökasvatuksen eri menetelmät.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas, jossa olevia harjoitteita kokeiltiin lapsiryhmässä kolmella eri sisältöisellä toimintatuokiolla. Opas helpottaa työntekijöiden ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta. Opasta on mahdollista käyttää myöhemmin myös muiden lapsiryhmien kanssa. Opasta hyödyntämällä voi järjestää myös koko päiväkodin yhteistä toimintaa.

Kieli
suomi

Sivuja 44
Liitteet 5
Liitesivumäärä 63

Asiasanat
varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, ympäristökasvatus

Karelia
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
September 2021
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author
Ilona Martikainen

Title
Environmental Education in Early Childhood Education in the group of Children under 3 Years of Age

Commissioned by
A Privately-owned Day Care Centre in Joensuu

The topic of the thesis is environmental education in early childhood education in the group of children under 3 years of age. The purpose of the thesis was to develop the client's environmental education in a kindergarten for a group of 1-2-year-olds. The aim of the thesis was to offer new ideas and tools for including environmental education into everyday educational work. Ideas and activities related to environmental education were compiled for employees in the form of a guide.

This is a functional thesis. It was made in cooperation with a private day care centre in Joensuu. Key methods are interview, observation, reflection and various methods of environmental education. The output of this thesis was a guide whose exercises were tested in a group of children. The exercises in the guide were tested in three sessions with different content.

The guide assists the early childhood educators in the planning and implementation of environmental education. The guide can also be used later with other children's groups. Using the guide, it is also possible to organize joint activities for the entire kindergarten.

Language
Finnish

Pages 44
Appendices 5
Pages of Appendices 63

Keywords
early childhood education, the basics of an early childhood education plan, environmental education

Sisältö

1 Johdanto 5
2 Varhaiskasvatus Suomessa 6
2.1 Varhaiskasvatus 6
2.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet 7
2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 8
3 Ympäristökasvatus 8
3.1 Ympäristökasvatus 8
3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 11
4 Leikki ja alle 3-vuotiaan ohjaaminen 12
4.1 Leikin merkitys 12
4.2 Alle 3-vuotiaiden ohjaamisessa huomioitavaa 13
5 Opinnäytetyön lähtökohdat 15
5.1 Aiemmat tutkimukset 15
5.2 Toimeksiantaja, toimintaympäristö ja alustava idea 17
6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä 18
7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat 18
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö 18
7.2 Opinnäytetyöprosessia ohjaava malli 19
7.3 Opinnäytetyöprosessi 21
7.4 Menetelmät tiedon tuottamiseen ja osallistamiseen 22
7.5 Arviointimenetelmät 23
8 Opinnäytetyön toiminnallinen toteutus 24
8.1 Toiminnan aloitus 24
8.2 Kooste haastattelusta 24
8.3 Suunnittelu ja toteutus 26
8.4 Ensimmäinen toimintatuokio 27
8.5 Toinen toimintatuokio 29
8.6 Kolmas toimintatuokio 31
8.7 Tuokioiden arviointi 32
9 Opinnäytetyön tuotos 34
9.1 Tuotoksen sisältö 34
9.2 Tuotoksen arviointi 35
10 Pohdinta 36
10.1 Johtopäätökset 36
10.2 Luotettavuus ja eettisyys 39
10.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen 41
10.4 Jatkokehittämisideat 42
Lähteet 43

Liite 1 Suostumus huoltajilta
Liite 2 Haastattelurunko ryhmässä toimiville aikuisille
Liite 3 Toimintatuokioiden suunnitelmat
Liite 4 Havainnointirunko lapsiryhmä ohjaukseen
Liite 5 Opas ympäristökasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden kanssa

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja sen aiheeksi valikoitui ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiailla. Aloitin opinnäytetyöprosessini ottamalla yhteyttä mahdolliseen toimeksiantajaan. Aihe valikoitui toimeksiantajan ehdottamista aiheista. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda työväline ympäristökasvatukseen 1–2-vuotiaiden lasten kanssa työskennellessä. Tavoitteena on antaa ideoita ja vinkkejä ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui lapsille ohjatuista kolmesta toimintatuokiosta. Toimintatuokiot olivat sisällöiltään erilaiset sisältäen ajattelua ja oppimista, kädentaitoja ja liikunnallista tekemistä. Toimintatuokioiden havainnointiin pohjautuen koostin työntekijöille oppaan työvälineeksi ympäristökasvatukseen.

Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas sisältää ideoita ja toimintavinkkejä päiväkodin arkeen ympäristökasvatukseen liittyen. Toimeksiantajalla oli tarve nimenomaan alle 3-vuotiaiden ryhmän ympäristökasvatuksen kehittämiselle, joten laadin oppaan ensisijaisesti tähän ryhmään. Pyrin kuitenkin tekemään oppaasta sellaisen, että se on sovellettavissa kaikenikäisille ja näin ollen koko päiväkodin käytettävissä. Opinnäytetyöprosessin toiminalliseen osuuteen kuuluu oppaan kokoaminen sekä sen testaaminen ohjaamalla siinä olevia tuokioita lapsiryhmälle. Lisäksi siihen kuuluu työntekijöiden kuuleminen oppaan sisällöstä ja siihen liittyvistä mahdollisista muutostoiveista ja kehitysehdotuksista ennen ja jälkeen lapsiryhmäohjausten.

Opinnäytetyössä tarkastellaan tietoperustaan keskeisesti liittyvistä käsitteitä, joita ovat varhaiskasvatus sekä ympäristökasvatus, leikki ja alle 3-vuotiaan ohjaaminen. Raportissa kerrotaan aikaisemmista tutkimuksista aiheeseen liittyen sekä kuvataan opinnäytetyön lähtökohtia ja menetelmällisiä valintoja. Kerron

opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden prosessin kulun sekä toteuttamieni toimintatuokioiden ja lopullisen tuotoksen sisällöt. Raportin lopussa arvioin opinnäytetyön tuloksia, työn eettisyyttä, luotettavuutta sekä omaa ammatillista kasvua opinnäytetyöprosessin aikana. Arvioin myös opinnäytetyön jatkotutkimus- ja kehittämisideoiden mahdollisuutta.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen laadukkuuden takaamiseksi on olemassa valtakunnallisesti voimassa olevia määräyksiä, ohjeita ja lakeja. Näitä ovat muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja varhaiskasvatuslaki. Näiden pyrkimyksenä on tarjota samanlaiset mahdollisuudet lapsille varhaiskasvatukseen riippumatta siitä, missä päin Suomea lapsi siihen osallistuu. Varhaiskasvatus kulkee lapsen kasvatustehtävässä mukana lapsen huoltajien tehtävää tukien ja turvaten lapsen hyvinvoinnin omalla vastuualueellaan. (Opetushallitus 2018, 7.) Varhaiskasvatuslakiin perustuen varhaiskasvatuksen tulee perustua suunnitelmaan, jossa lapsen kasvatukselle, opetukselle ja hoidolle on laadittu tavoitteet. Laissa varhaiskasvatuksesta puhuttaessa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksen tarjoajien tulee arvioida varhaiskasvatustaan ja olla osallisena oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnilla pyritään turvaamaan varhaiskasvatuslain toteutuminen ja varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä pitämään yllä edellytyksiä lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Kunta voi hankkia varhaiskasvatuksen palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Yksityinen varhaiskasvatus tapahtuu yksityisessä päiväkodissa tai yksityisessä perhepäivähoidossa (Helsingin kaupunki 2021). Yksityinen palveluntuottaja ottaa vastuun tuottamansa palvelun laadusta ja siitä, että se saavuttaa palvelulle asetetut tavoitteet. Palveluntuottajalle on laadittu yleisiä edellytyksiä, kuten yksityishenkilön täysi-ikäisyys, erilaiset liiketoiminnan harjoittamisen estävät asiat sekä palveluntuottajan aiemman toiminnan asianmukaisuus ja asiakasturvallisuudesta huolehtiminen. Yksityisen varhaiskasvatuksen tuottajan valvontaviranomaisia ovat aluehallintovirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto sekä kunnan monijäseninen toimielin tai sen määräämä viranhaltija. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

2.2 Varhaiskasvatuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatuksen tavoitteiksi mainitaan muun muassa lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen sekä oppimisen edellytyksien tukeminen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tavoitteena on lasten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, kunnioitus ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyys lasten ja varhaiskasvatukseen osallistuvien henkilöiden osalta. Näiden lisäksi tavoitteena on osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuus lapselle häntä itseään koskevissa asioissa taaten lapselle mahdollisimman hyvän kehityksen ja hyvinvoinnin yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Lain tavoitteena on myös taata oppimisen mahdollistava varhaiskasvatusympäristö, jossa kaikkien on turvallista toimia omana itsenään, riippumatta yksilöllisistä tai henkilökohtaisista syistä ja saada positiivisia oppimiskokemuksia. Tavoitteena on tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä toimimalla vertaisryhmissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä muiden kanssa. Varhaiskasvatuslain yhtenä tavoitteena on varmistaa toiminnan pedagoginen monipuolisuus, mikä mahdollistaa leikin ja liikkumisen sekä taiteisiin ja kulttuuriperintöön tutustumisen. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

2.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen varhaiskasvatuslakiin perustuva määräys. Opetushallituksen antama määräys pitää sisällään ohjeet siihen, kuinka paikalliset sekä lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan. Lisäksi se ohjaa varhaiskasvatuksen toteutusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi varhaiskasvatusta ohjaa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus 2018, 7.)

Tarkoituksena on, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla voidaan mahdollistaa tasavertainen varhaiskasvatus ympäri Suomen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on varhaiskasvatuslaissa säädettyjen tavoitteiden toteutumisen varmistaminen sekä varhaiskasvatuksen laadun kehittämisen ohjaaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältävät varhaiskasvatukseen liittyviä asioita, kuten sen toteuttamisen keskeiset sisällöt, yhteistyön siihen liittyvien toimijoiden ja osallistujien välillä sekä lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman sisällön. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

3 Ympäristökasvatus

3.1 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen avulla lapsen tietoisuutta omasta ympäristöstään ja siihen vaikuttavista asioista ja tekijöistä sekä yksilön oman toiminnan merkitystä siihen voidaan avartaa. Lapselle konkretisoituu ympäristön merkitys ihmiselle, kun toimitaan luonnontilaisessa ympäristössä. Myönteinen ympäristösuhde mahdollistuu, kun lapsi pääsee toimimaan, kokemaan, näkemään ja aistimaan ympäristöään monipuolisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19, 20.) Ympäristöllä on vaikutusta lapsen elämään ja lapsuuteen, ja samalla lapset vaikuttavat

ympäristöönsä. Vaikutus tapahtuu lasten ollessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa luomalla siihen suhdetta ja elämällä siinä. (Raittila 2009, 227.) Luonnossa tapahtuva toiminta mahdollistaa ympäristö- ja terveyskasvatuksen sekä yhteisöllisyyden kokemisen. Lapsuuden kokemukset ja merkitykselliset asiat heijastuvat päätöksiin myös aikuisena. (Parikka-Nihti 2011, 55.)

Lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen, tasa-arvoisten mahdollisuuksien vuoksi sekä osallisuuden ja ryhmään kuulumisen tunteen saavuttamiseksi jokaisen lapsen elinympäristössä olisi hyvä olla luonnon tilassa olevia alueita. Tällaisessa ympäristössä toimiessaan lapsen on mahdollista muodostaa yhteyttään ympäristöönsä ja parhaimmassa tapauksessa huomata, että ilman sitä ihminen ei pärjäisi. Ympäristökasvatuksen kannalta tärkeää on mahdollisuus kokemiseen, elämyksiin ja havaintoihin, sillä näiden avulla lapsi luo ympäristöön suhdetta, jossa on mukana tunteita. Tällainen suhde mahdollistaa ympäristöherkkyyden syntymisen. Lasten olisi tärkeää päästä liikkumaan ja toimimaan erilaisissa ympäristöissä, jotta heidän liikkumistaitonsa pysyisivät yllä, leikit ja mielikuvitus monipuolisena ja käsitys ympäristöstä mahdollisimman laajana. Vastuullinen toiminta ympäristön hyväksi mahdollistuu vain toimimalla vaihtelevissa ympäristöissä. Kun ihmiselle syntyy yhteys ympäristöönsä ja käsitys sen merkityksestä omalle olemassaololleen, on ympäristökasvatus saavuttanut päämääränsä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19, 20, 65, 66, 68.) Ympäristöherkkyys toimii ympäristövastuullisuuden muodostumisen merkittävänä tekijänä. Ympäristöherkkyys tarkoittaa sitä, kuinka ihminen kokee suhteensa ympäristöön eli nähdä ja kokea sitä sekä siinä tapahtuvia muutoksia. (Helenius & Korhonen 2008, 161.)

Ympäristökasvatus ei ole Cantellin ym. (2020, 33) mukaan luonnon synonyymi, vaan se käsittää myös muut ympäristöön liittyvät asiat. Ympäristökasvatusta voi tapahtua niin ekologisessa kuin rakennetussakin ympäristössä. Näissä molemmissa korostuu havainnointi sekä asiat, joiden avulla on mahdollista toimia vastuullisesti ympäristössä ja ympäristöä kohtaan. Tällaisia asioita ovat arvot sekä tietoisuus ympäristöstä ja siihen liittyvistä asioista ja aktiivinen toiminta ympäristön puolesta. Ympäristökasvatukseen kuuluu myös sosiaalinen ympäristö. Tämä käsittää ihmiset ja heidän henkilökohtaiset valintansa ja muiden ihmisten

vaikutuksen yksilön ympäristösuhteen muodostumiselle ja ympäristöarvojen kehitykselle. Myös virtuaalisten ympäristöjen voidaan katsoa olevan osa ympäristökasvatusta. Tähän kuuluvat tietotekniset laitteet, kuten tietokoneet ja älypuhelimet. Nämä ympäristöt muokkaavat ihmisten käsitystä fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. (Cantell, Aarnio-Linnanvuori & Tani 2020, 33.)

Kuten edellä on mainittu ympäristöön kuuluu luonto, rakennettu ympäristö ja sosiaalinen ympäristö. Ihmiset arvostavat näitä ympäristön eri osia ja tämän perusteella jokaiselle ihmiselle muodostuu näihin henkilökohtainen suhde. Luonto- ja ympäristösuhteen kehittyminen sekä elinikäisen oppimisen vahvistuminen ovat ympäristökasvatuksen tavoitteena. Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on lisätä ihmisten tietoisuutta oman elinympäristön lisäksi koko maapallosta, tarjota ympäristöön liittyviä kokemuksia sekä saada ihmisiä tekemään asioita ympäristön puolesta. (Cantell 2011, 332.)

Parikka-Nihdin & Suomelan (2014, 32) mukaan hyvinvointimme perustuu hyvään luonto- ja ympäristösuhteeseen. Etenkin tästä syystä lapsen ympäristösuhteen kehittymisen esteenä ei pitäisi olla mahdollisuuksien puute vaan jokaiselle tulisi tarjota mahdollisuus sen kehittämiseen. Hyvä luontosuhde vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin ja se voi olla voimavara. Päiväkodin ympäristökasvatuksessa pyritään mahdollistamaan lasten myönteisen luontosuhteen kehittyminen. Luontosuhde pitää sisällään muun muassa sen, mitä luonto ihmiselle merkitsee, millainen arvo sillä on hänelle ja miten se ilmenee hänen elämässään. Luontosuhteella on vaikutusta siihen, millä tavalla ihminen luontoa kohtaan käyttäytyy. Luontosuhteen synty ja kehittyminen lapsuudessa tapahtuu leikkimällä, tutkimalla ja seuraamalla luontoa sekä liikkumalla siellä. Leikin avulla lasten eri aistien käyttö mahdollistuu, mikä luo pohjaa myöhemmin elämässä tapahtuvaan luonnon tutkimiseen. Luonto on osa monia arkipäiväisiä asioita. Luontosuhteen kehittymisen kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota ja nähdä ympärillä oleva luonto. (Cantell 2011, 332.) Onnistuneen ympäristökasvatuksen tuloksena lapsi on toimelias tekijä, joka osallistuu toimintaan ja kokee sen merkityksellisenä (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 32).

Ympäristökasvatuksen suurimpana tavoitteena on saada ihmiselle tunne siitä, että hän tuntee kuuluvansa ympäristöönsä ja kokemuksia siitä, että hänen on mahdollista toimia ympäristönsä hyväksi. Kun ihminen saa tällaisia tunteita ja kokemuksia eli voimaantuu suhteessa ympäristöönsä, mahdollistaa se osallisuuden kokemuksen. Vastuullisen ja kestävän elämäntavan sekä ihmisen oman hyvinvoinnin pohjalla vaikuttaa myönteinen luonto- ja ympäristösuhde. (Cantell 2011, 338.)

3.2 Ympäristökasvatus varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatus määritellään kolmen ulottuvuuden kautta, joita ovat oppiminen ympäristössä ja ympäristöstä sekä ympäristön puolesta toimiminen. Tavoitteena on lasten luontosuhteen vahvistaminen, ympäristössä vastuulliseen toimintaan kannustaminen sekä kestävän elämäntavan ajattelun herättäminen. Lapsille korostetaan kunnioitusta luontoa kohtaan kaikkine sen osa-alueineen. (Opetushallitus 2018, 46.)

Ympäristökasvatuksessa nähdään sekä ympäröivä luonto että rakennettu ympäristö oppimisympäristöinä, joista voi oppia. Monipuolinen ympäristön ja luonnon tutkiminen ja havainnointi ja niistä keskustelu sekä aiheeseen liittyvien käsitteiden käyttö kuuluvat olennaisena osana varhaiskasvatukseen. Lapsia kannustetaan ja ohjataan tiedonhakuun. Ympäristökasvatus pyrkii ohjaamaan lapsia kestävään elämäntapaan ja huomaamaan tekojen vaikutuksia. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan luonnon tarjoama mahdollisuus esteettisiin kokemuksiin ja rauhoittumiseen. Lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja elinympäristöstään saadessaan myönteisiä kokemuksia niihin liittyen. Myönteisten kokemusten myötä ympäristösuhteen lujittuminen mahdollistuu. (Opetushallitus 2018, 46,47.)

4 Leikki ja alle 3-vuotiaan ohjaaminen

4.1 Leikin merkitys

Leikkiminen ja pelaaminen ovat lapsuusiän luontaista toimintaa (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 72). Alle kolmivuotiailla lapsilla kaikki toiminta on yhteydessä leikkiin (Ojanen ym. 2011, 208). Ympäristön tarjoamat mahdollisuudet määrittävät paljon alle kolmivuotiaan leikkiä. On tärkeää, että lapsi pääsee leikkimään sisäleikkien lisäksi vaihtelevissa maastoissa ulkona. Monipuolisuus leikkien tarjonnassa kehittää sekä lasten karkea- että hienomotoriikkaa. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2011, 199, 200.) Leikin avulla lapsi omatoimisesti näkee ja kokee ympäristössään olevia asioita (Helenius & Korhonen 2011, 70). Lasten näkökulmasta leikki on aina vapaaehtoista, usein spontaania toimintaa, jonka ominaispiirteisiin kuuluvat luovuus ja irrationaalisuus, mikä tuottaa lapsille tyydytystä (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 72). Aikuinen voi osallistua lasten leikkiin joko suorasti tai välillisesti, tähän vaikuttaa lasten kehitystaso. (Helenius & Korhonen 2011, 70).

Leikki ja tutkiva toiminta, joka nousee lapsen omista mielenkiinnon kohteista, on tärkeää, niissä kasvatus ja opetus ovat luontevana osana päivittäistä toimintaa. Tähän toimintaan on mahdollista sisällyttää kasvatuksellisia sisältöjä eri aiheista. (Vilén ym. 2011, 227.) Näin toimimalla lapsen oppiminen mahdollistuu ja hän saa mahdollisuuden kokemusten jakamiseen muiden kanssa (Helenius & Korhonen 2011, 70). Leikki muotoutuu aina olosuhteiden mukaan. Siihen vaikuttavat käytettävissä olevat ympäristön fyysiset ja sosiaaliset rakenteet. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 72.)

Edellä mainittujen asioiden ansiosta lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen tapahtuu kuin itsestään, kun leikkiin yhdistetään luonto ja siellä toimiminen. Leikkiminen sekä vaatii että kehittää motorisia, sosiaalisia ja kielellisiä taitoja. Vertaisryhmässä toimiminen lähikehityksen vyöhykkeellä mahdollistaa lapselle näiden taitojen käyttämisen ja niistä oppimisen. Tämän vuoksi lapsen toimintaympäristöllä on merkitystä. Toimintaympäristöllä on vaikutusta myös lapsen omaan kokemukseen itsestään ryhmän jäsenenä. Ympäristö vaikuttaa sosiaalisten

suhteiden luomiseen ja vuorovaikutukseen lasten kesken, nämä toimivat lapsen itseluottamuksen muodostumisen aineksina. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 94.)

Leikin kautta lapset oppivat uusia asioita. Leikki vahvistaa lapsen itseluottamusta sekä omiin kykyihinsä luottamista. Leikin kautta opitaan arvoja, moraalia ja vuorovaikutusta. Lisäksi se mahdollistaa tunteiden käsittelyä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 66.) Leikin avulla lasten keskinäinen sekä lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus mahdollistuu (Kalliala 2008, 39). Leikki vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen kokonaisvaltaisesti kaikilla sen osa-alueilla. Leikin avulla voi saada kokemuksia fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti toiminnan kautta. Leikki vaikuttaa lapsen persoonan kehitykseen. (Koivula & Laakso 2017, 123.) Oikeanlainen ohjaus on oleellista pikkulapsen leikin kehittymisen kannalta. Myös lapsen yksilöllinen huomiointi on tärkeää. (Helenius & Mäntynen 2001, 141.)

4.2 Alle 3-vuotiaiden ohjaamisessa huomioitavaa

Pieni lapsi kokee kaiken ympärillään olevan kaikin aistein. Hän voi tarkkailla muiden tekemistä, hän kokeilee asioita, haistelee ja suuri osa esineistä päätyy suuhun. Lapsella on luontainen halu ja tarve oppia elämään omassa ympäristössään, ja hän tekee aktiivisesti töitä tutustuessaan siihen ja opetellessaan sen lainalaisuuksia. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82.) Pienen lapsen oppiminen tapahtuu pitkälti mallioppimisen ja samaistumisen kautta. Lapsi oppii mallin ja samaistumisen kautta sekä aikuisilta että lapsilta. (Vilén ym. 2011, 226.) Ympäristön avulla voidaan innostaa lasta tarjoamalla hänelle mahdollisuuksia ja aikaa ihmettelyyn, pohtimiseen ja tutkimiseen. Tällainen ympäristö auttaa lasta kognitiivisessa, esteettisessä ja motorisessa kehityksessä. Aistirikas ja mahdollistava ympäristö ruokkii myös lapsen mielikuvitusta ja kehittää sosiaalisia taitoja. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82.)

Lasten oppimisen kannalta itse kokeileminen ja tekeminen on tärkeää ja aikuisen tulisi tukea ja kannustaa lasta tähän. Lasten toiminnan vapaaehtoisuus ja

tekemisen ilo ja mielekkyys ovat tärkeässä roolissa oppimisessa. Pieni lapsi lähtee usein innokkaasti toimimaan ja oppii uusia asioita helposti tutkimalla ympäristöään perusteellisesti ja rohkeasti. Lapsen spontaanin toiminnan huomaaminen ja siihen tarttuminen edistää lapsen kehitystä. Aikuisen on tärkeää olla kärsivällinen ja antaa lapselle tarpeeksi aikaa asioiden tekemiseen ja käsittelemiseen, jotta kiire ei muodostu esteeksi lapsen mielenkiinnon kohteen tutkimiselle ja sitä kautta oppimiselle. (Vilén ym. 2011, 228.)

Toiminnan laadukkuuden varmistamiseksi toiminnan tavoitteiden tulee olla määritetty, toteutuksen tulee olla suunnitelmallista ja siinä tulee olla huomioituna se mitä prosessin aikana on tarkoitus edistää taitojen osalta. Lisäksi on määriteltävä se, miten tavoitteisiin on mahdollista päästä ja millä tavoin näiden toteutumista arvioidaan. (Matikainen 2008, 157.)

Ennen kolmea ikävuotta lapset toimivat enimmäkseen yksin. Toiminta pareittain tai pienryhmässä voi onnistua. 1-2-vuotiailla toimiva pienryhmä on kaksi lasta, 2-3-vuotiailla neljä-kuusi lasta. Pienryhmissä toimiminen mahdollistaa keskittymisen, toimintarauhan ja lasten yksilöllisen huomioinnin. Pitkä paikallaan oleminen ja istuminen ovat keskushermostoa rasittavia. Tämän vuoksi alle 1,5-vuotiaiden ohjatun tuokion tulisi kestää alle 10 minuuttia ja alle 3-vuotiaiden alle 15 minuuttia. Toiminnalliset tuokiot, kuten musiikkia ja liikuntaa sisältävät voivat olla pidempikestoisia. (Vilén ym. 2011, 228.)

Lasta ohjatessa tulee muistaa kunnioittaa ja kuunnella lasta ja hänen kysymyksiään. Tärkeää on myös huomata arjessa tilanteita, joissa lapsen on mahdollista osallistua sekä niitä tilanteita, joissa lapsen mielenkiinnonkohteet nousevat esiin. Erityisen tärkeää on hoivata ja ymmärtää lasta ja muistaa itse aikuisen rooli. (Helenius & Lummelahti 2013, 230-233.)

5 Opinnäytetyön lähtökohdat

5.1 Aiemmat tutkimukset

Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela ja Ylen (2007) selvittivät tutkimuksessaan kaupunkilaisten ajatuksia viheralueiden merkityksestä. Tutkimuksessa korostui luonnon ja koetun terveyden yhteys. Tutkimus osoittaa luonnon vaikuttavan siihen, kuinka mielekkäänä kaupunkiympäristö koetaan. Tutkimukseen perustuen sellaisten luontoalueiden käyttö voi lisääntyä entisestään, mitkä eivät sijaitse kaupungissa. Tällaisten metsissä kulkevien reittien ja liikuntaan käytettävien suurempien ulkoilualueiden koetaan virkistävän kaupungissa sijaitsevia ulkoilualueita enemmän. Kaupunkilaisten luonnossa oleilulla on selkeä yhteys ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin. Se lisää positiivisia ja vähentää negatiivisia tuntemuksia ja näin ollen parantaa mielialaa kokonaisvaltaisesti. Myönteisiä tuntemuksia on mahdollista saada jo lyhyelläkin viheralueiden käytöllä. Negatiivisten tuntemusten vähenemistä kaupungin ulkoilualueilla käymällä ei tutkimuksen mukaan tapahtunut. Viheralueiden käyttö negatiivisten tunteiden vähentämiseen vaatii niiden runsasta käyttöä. (Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela & Ylen 2007, 73.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Luonnonvarakeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, Sitran ja Maa- ja metsätalousministeriön toteuttaman Luontoaskel hyvinvointiin -hankkeen tavoitteena oli terveydelle hyväksi olevaa ravintoa, luonnossa liikkumista ja oleilua sekä kiertotaloutta yhdistämällä edistää varhaiskasvatusikäisten terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen ammattilaisille laadittiin yhteissuunnitteluprosessin ja päiväkotien kokeilujen perusteella toimintamalli luonto- ja ruokakasvatuksen lisäämiseksi ja ruokahävikin saamiseksi pienemmäksi. Tämän mallin avulla päiväkotien on mahdollista ottaa Luontoaskeleita mukaan oman päiväkotinsa toimintaan. (THL, SYKE & Luke 2021, 3, 14.)

Tavoitteena oli kiertotalouden tukeminen muun muassa lisäämällä yhteyksiä luontoon sekä positiivisten luonto kokemusten lisäämisellä. Hankkeen avulla py-

rittiin muuttamaan asenteita ja käyttäytymistä ja sitä myötä minimoimaan kaupungistumisen aiheuttamia terveys- ja hyvinvointiuhkia. Pyrkimyksenä oli myös lisätä ja vahvistaa lapsen ympärillä toimivien ihmisten ympäristötietoisuutta ja yhteistoiminnan kehittäminen ympäristötyössä kuntien välillä. (THL, SYKE & Luke 2021, 4.)

Hankkeeseen osallistui yhdeksän päiväkotia eri puolelta Suomea. Hankkeen tuloksista ilmeni, että päiväkodin tai yksittäisten ryhmien päätösten on mahdollista vaikuttaa positiivisesti lasten kokemukseen yhteydestä luontoon sekä edistää lasten positiivista luonto- ja ruokasuhdetta. Luontoaskel-toiminta on koettu varhaiskasvatuksessa mielekkääksi toiminnaksi sekä aikuisten että lasten mielestä. (THL, SYKE & Luke 2021, 6, 16, 17.)

Aikuisten olisi tärkeää tukea lasten luontosuhteen syntymistä luonnossa toimiessa, jotta luonnosta tulisi normaali osa ihmisen elämää lapsuudesta alkaen. Suhde luontoon syntyy pitkälti mallioppimisen kautta. Jos lapsuudessa luonto on ollut osana elämää ja siellä on vietetty aikaa, on sinne helpompi mennä myös aikuisena. Luonto mahdollistaa lapsen mielikuvituksen käytön, kun metsässä oleskelu voi innostaa spontaaniin toimintaan ilman tarkkoja rutiineja ja rajoitteita. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 9.) Mielikuvituksen käyttö ja avoin suhtautuminen ympäristöön antaa elämyksellisyyttä, kun siinä on mukana ympäristön tietoinen havainnointi. Luonnon hyvinvointi vaikutukset ovat monialaisia ja ne näkyvät niin ihmisen terveydessä kuin sosiaalisessa ja psyykkisessä toiminnassa. Luonnossa on helppo rauhoittua tarkkailemaan niin luontoa kuin itseään, kun ympärillä ei ole häiritseviä tekijöitä, kuten teknologiaa tai ihmisten eri tavoin tuottamaa meteliä. Tällainen ympäristö tarjoaa ihmiselle puitteet kohdata itsensä niin pinnallisesti kuin syvällisestikin (Polvinen ym. 2012, 13, 14).

Julkaisussa esimerkkinä olevan Jaarlin päiväkodin luonto- ja liikuntaesikoulun (metsäesikoulun) ensimmäisellä toimintakaudella 2011–2012 siinä mukana olleet lapset olivat kehittyneet niin ympäristön havainnoimisessa kuin siellä liikkumisessa. Lasten fyysinen kunto, suunnistus ja ympäristön hahmotustaidot kehittyivät toiminta vuoden aikana. Metsäesikouluvuoden aikana lapsille kehittynyt laajempi ympäristön tarkkailu ja havainnointi siirtyi myös heidän perheisiinsä,

kun lapset opettivat vanhempiaan luonnon näkemiseen eri tavalla. Metsäesikouluvuoden aikana lasten kielellinen kehitys, mielikuvitus ja sanavaraston rikastuminen mahdollistui. Tähän suotuisat olosuhteet loi se ettei metsäesikoulussa ollut erityisiä leikkivälineitä, vaan lapset keräsivät materiaalit luonnosta ja nimesivät ne itse leikkeihinsä sopiviksi välineiksi. Vuoden aikana lasten yhteistoiminta ja toisista ryhmänjäsenistä huolenpitäminen lisääntyivät merkittävästi. Luonnossa tapahtuva toiminta vahvistaa ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja siellä eivät näy tietyt käyttäytymismallit, joita luokkatilassa saattaa esiintyä. Näistä syistä ulkona tapahtuvassa toiminnassa työskentely kaikkien luokkakavereiden kanssa on luonnollista ja helppoa, niidenkin joiden kanssa ei välttämättä luokkatilassa toimittaisi. (Polvinen ym. 2012, 59.)

Vanhemmille suunnatuissa haastatteluissa kävi ilmi, että lapsen kyky aloitteiden tekemiseen oli madaltunut ja rohkeus omiin mielipiteisiin ja niiden ilmaisemiseen lisääntynyt. Toisessa vastauksessa vanhempi kertoi lapsen rohkeuden lisääntyneen. Lapsi kokeili uusia asioita ja rajoja enemmän kuin ennen. (Polvinen ym. 2012, 59.)

5.2 Toimeksiantaja, toimintaympäristö ja alustava idea

Toimeksiantajana toimii yksityinen päiväkoti Joensuussa. Toimintaympäristönä toimii päiväkodin tilat, piha-alue sekä lähiympäristö. Lähiympäristöstä löytyy metsää, puistoja ja vesistöä. Oppaaseen suunnitellut toimintatuokiot hyödyntävät toimintaympäristöä ja useimmat toiminnoista on toteutettavissa sekä sisällä että ulkona.

Opinnäytetyöni aihe tuli toimeksiantajalta. Ideana oli toteuttaa ympäristökasvatukseen liittyvä opas, joka on käytettävissä 1–2-vuotiaiden lasten kanssa. Opinnäytetyönäni työstin kokonaisuuden, joka kokoaa yhteen erilaisia taitoja hyödyntäviä toimintoja ympäristökasvatukseen liittyen.

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tehtävä

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kehittää toimeksiantajapäiväkodin ympäristökasvatusta. Toimeksiantajalla ei ole ollut käytössään ympäristökasvatusta yhteen kokoavaa opasta alle 3-vuotiaiden kanssa toimiessa, vaikka tarve tällaiselle on olemassa. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyvä opas tuo toimeksiantajalle työkalun ympäristökasvatuksen toteutukseen 1–2-vuotiaiden kanssa toimiessa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota päiväkodin työntekijöille uusia ideoita ja työkaluja ympäristökasvatuksen sisällyttämiseen arjen kasvatustyöhön. Keinona tähän on uusien toimintatuokioiden ja vinkkien tuominen oppaan muotoon.

Opinnäytetyön tavoitteena on lasten näkökulmasta ympäristösuhteen vahvistaminen. Tavoitteena on myös mahdollistaa lapsille uusia oppimisen ja tutkimisen tapoja. Nämä mahdollistuvat tuomalla luontoa osaksi lasten arkipäiviä leikin ja toiminnan kautta oppaan avulla.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toimeksiantoon perustuen opinnäytetyöni on toiminnallinen. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu selvityksen tekeminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy aina tuotos, joka voi olla esimerkiksi opas, tapahtuman osasto tai kokonainen tapahtuma. Raportoinnin avulla tarkastellaan keinoja, joita on vaadittu tuotoksen työstämiseen. Toiminnallista opinnäytetyötä aloittaessa on hyvä pohtia eri toteutustapoja ja valita kohderyhmälle sopivin tapa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51.)

Opinnäytetyöni vastaa hyvin käytännön tarpeisiin, sillä aiheen toiminnalliseen opinnäytetyöhön sain toimeksiantajalta. Aihe kiinnostaa minua itseäni, koska koen ympäristön ja ympäristössä toimimisen tärkeäksi ihmisen hyvinvoinnille. Opinnäytetyössäni toiminnallinen kokonaisuus koostuu ryhmässä työskenteleville aikuisille toteutettavan teemahaastattelun, oppaan kokoamisen sekä lapsiryhmälle ohjattavien toimintatuokioiden kautta.

7.2 Opinnäytetyöprosessia ohjaava malli

Opinnäytetyöni prosessi etenee Kari Salosen konstruktivistisen mallin mukaan. Konstruktivistinen malli koostuu huolellisesta suunnittelusta, toiminnan vaiheistamisesta sekä oppimisesta toiminnassa. Malli huomioi osallisuuden toimijoiden osalta. Mallissa tutkimuksellinen kehittämisote ja laaja-alainen menetelmäosaaminen kulkevat mukana koko prosessin ajan. (Salonen 2013, 16.)

Konstruktivistisen mallin aloitusvaiheessa tarkoituksena on selvittää seikat, jotka vaikuttavat kehittämishankkeen eteenpäin viemiseen. Näitä ovat kehittämistarve, kehittämistehtävä, toimintaympäristö ja toimijat, joiden ajatellaan kuuluvan hankkeeseen. Aloitusvaiheessa määritellään toimijoiden osallistumista ja sitoutumista ja puhutaan yhdessä heidän kanssaan työskentelyn onnistumisen takaavista asioista. Aloitusvaiheessa sovitut asiat on hyvä kirjata ylös yksityiskohtaisesti. (Salonen 2013, 17.) Opinnäytetyöni tärkein tehtävä on lisätä ympäristökasvatuksen mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa tarjoten työväline tähän. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas ympäristökasvatuksesta lasten ja aikuisten käyttöön. Toimeksiantajana toimii yksityinen päiväkoti. Toimintaympäristönä toimii päiväkodin tilat, piha-alue sekä lähiympäristö. Suoritin ryhmän aikuisille teemahaastattelun oppaan sisältöön liittyen ennen lapsiryhmäohjauksia. Haastattelun avulla oli tarkoitus saada selville heidän toiveitaan, ajatuksiaan ja tarpeitaan oppaaseen liittyen. Käytin saamiani vastauksia oppaan työstämisessä hyväkseni, jotta opas palvelisi mahdollisimman hyvin käyttäjiään.

Aloitusvaihetta seuraava suunnitteluvaihe on vaihe, jossa kehittämishanke kirjataan suunnitelmaksi. Suunnitelmassa tuodaan esiin hankkeen tavoitteet ja ympäristö, jossa sitä tehdään. Suunnitelmasta käy ilmi hankkeeseen liittyvät vaiheet ja toimijat, tarvittavat materiaalit sekä aineistot. Lisäksi siihen kirjataan tiedonhankintamenetelmät sekä dokumentointitavat. Suunnitteluvaiheen jälkeen siirrytään työskentely ympäristöön, tässä vaiheessa käydään suunnitelma läpi ja järjestellään käytännön asioita työskentelyä varten. (Salonen 2013, 17.) Opinnäytetyöni perustuu suunnitelmaan. Ennen suunnitelman laatimista työstin sitä pohtimalla sen rakennetta ja sisältöä. Pohdinnan jälkeen laadin suunnitelman Karelia ammattikorkeakoulun opinnäytetyön suunnitelman ohjeistuksen mukaisesti.

Työstövaiheessa työskennellään intensiivisesti kohti yhteisesti sovittua lopputulosta. Tässä vaiheessa selkiytyy kaikkien osatekijöiden vaikutus hankkeeseen. Työstövaiheessa ammatillinen oppiminen on runsasta ja se haastaa tekijää monin tavoin. Ohjauksen, vertaistuen ja palautteen merkitys korostuu vaiheen haastavuuden takia. Tarkistusvaiheessa tuotoksen arviointi tapahtuu yhdessä toimijoiden kanssa. Tarkistuksen jälkeen tuotos siirtyy joko viimeistelyvaiheeseen tai takaisin työstövaiheeseen. Arviointia tapahtuu läpi koko prosessin. Viimeistelyvaiheessa viimeistellään sekä raportti että tuotos, näistä vastuu on opiskelijalla. Tuotos toiminnallisessa opinnäytetyössä on yleensä opas, kansio tai toimintapäivä. (Salonen 2013, 18, 19.) Opinnäytetyön työstövaiheessa toteutin lapsiryhmäohjaukset, näistä kerron tarkemmin alaluvuissa 7.4–7.5. Reflektoin toimintaani opinnäytetyöprosessin aikana jatkuvasti. Pyysin toimeksiantajalta palautetta tuotokseen liittyen koko prosessin ajan ennen viimeistelyvaihetta.

Valitsin konstruktivistisen mallin, koska se ei etene suoraviivaisesti suunnitelmasta valmiiseen tuotokseen. Tämä malli huomioi muuttuvat tekijät prosessin eri vaiheissa, kuten opinnäytetyössäni toimeksiantajan. Mallissa tapahtuu arviointia koko prosessin ajan. Näistä syistä malli sopii opinnäytetyöhöni.

7.3 Opinnäytetyöprosessi

Tutustuin opinnäytetyöhöni liittyvään teoriatietoon ennen suunnitelman laatimisen aloittamista sekä sen laatimisen aikana. Jatkoin teoriatietoon tutustumista sekä toteutus- että raportointivaiheessa. Opinnäytetyön suunnitelman hyväksymisen jälkeen hain tarvittavat tutkimusluvat prosessiin liittyviä haastatteluja ja havainnointeja varten. Laadin lapsiryhmän lasten vanhemmille suostumuslomakkeen (Liite 1), jolla he hyväksyivät tai kielsivät lastensa osallistumisen ohjaamilleni tuokioille. Vanhemmille toimitetun lomakkeen alussa kerroin kuka olen, mistä tulen, mitä teen ja mikä toimintatuokioiden tarkoitus on.

Toimintavaiheen ensimmäisenä vaiheena oli lapsiryhmän aikuisten haastatteleminen. Haastatteleminen tapahtui huhtikuussa 2021. Haastattelun tavoitteena oli saada selville työntekijöiden toiveita ja tarpeita oppaan suhteen. Haastattelun tulosten perusteella kokosin oppaan. Haastattelun jälkeen pidin ensimmäisen lapsiryhmäohjaukseni. Lapsiryhmäohjauksen aikana havainnoin lapsiryhmää toimintatuokioon liittyen. Havainnointia käytin oppaan laatimisen tukena. Lapsiryhmäohjaus kertoja oli yhteensä kolme ja ne tapahtuivat huhtikuussa 2021. Toiminnan jälkeen kävin keskustelua lapsiryhmän aikuisten kanssa ohjaustuokiosta ja pyysin heiltä suullisesti palautetta siitä, tätä palautetta käytin hyväkseni oppaan laadinnassa.

Suunnittelin toimintatuokiot ennen ohjauksia tekemieni haastattelujen, teorian sekä ohjausten aikana saatujen havaintojen ja palautteen perusteella. Ohjausten suunnitteluun kuului tuokioiden rakenteiden sekä aikataulujen suunnittelua. Ohjausten suunnitteluun kuului lisäksi tarvittavien välineiden ja materiaalien hankkiminen. Muita ohjausten suunnittelussa huomioitavia asioita oli muun muassa toimintaympäristön huomiointi sekä ohjauksiin osallistuvien työntekijöiden ohjeistaminen ohjauksiini liittyen.

Opinnäytetyöprosessini ajan reflektio on ollut jatkuvaa. Tässä apunani on ollut opinnäytetyöpäiväkirja, jota olen pitänyt koko opinnäytetyöprosessin ajan. Toimeksiantajalla on ollut mahdollisuus arvioida ja antaa palautetta opinnäytetyön tuotoksesta koko opinnäytetyöprosessin ajan viimeistelyvaiheeseen saakka.

Opinnäytetyöni ei tarvinnut rahoitusta. Tarvittavat materiaalit kustansin itse tai käytin omia tai päiväkodin jo olemassa olevia välineitä tarvittaessa.

7.4 Menetelmät tiedon tuottamiseen ja osallistamiseen

Tiedon tuottamisen ja osallistamisen menetelminä käytin teemahaastattelua (Liite 2) sekä lapsiryhmäohjauksia (Liite 3). Teemahaastattelu on puolistruktu-roitu haastattelumuoto. Tämä haastattelumuoto mahdollistaa aiheen käsittelyn muotoilemalla kysymyksiä ja kysymysten järjestystä kesken haastattelun. (Ruu-suvuori & Tiittula 2005, 9.) Teemahaastattelu valikoitui haastattelumuodoksi, koska se mahdollisti vapaamman keskustelun työntekijöiden kokemuksista ja toiveista ympäristökasvatukseen liittyen. Suoritin ryhmän aikuisille teemahaas-tattelun oppaan sisältöön liittyen. Haastatteluun osallistui kolme päiväkodin työntekijää yhtä aikaa. Yhdessä toteutettu haastattelu oli työntekijöiden toive. It-sekin ajattelin yhdessä toteutetun haastattelun antavan eniten tietoa työtäni var-ten. Näin toteutettuna sainkin hyvin tietoa työntekijöiltä. Haastattelu toteutettiin päiväkodin tiloissa. Haastattelun avulla selvitin heidän toiveitaan, ajatuksiaan ja tarpeitaan oppaaseen liittyen. Käytin saamiani vastauksia oppaan työstämi-sessä hyväkseni, jotta opas palvelisi mahdollisimman hyvin käyttäjiään.

Lapsiryhmäohjauksia oli yhteensä kolme. Toimintatuokioiden tarkoituksena oli nähdä toimintojen sopivuutta tämän ikäisille lapsille ja nimenomaisesti tälle lap-siryhmälle. Tuokioita, niiden rakennetta ja arviointia olen avannut tarkemmin alaluvuissa 7.3–7.7.

Tiedon tuottamisen menetelmänä käytin lisäksi työntekijöiltä pyydettyä suullista palautetta lapsiryhmäohjauksistani. Käytin tätä palautetta oppaan kokoamisen tukena. Palautteessa toivoin aikuisilta heidän ajatuksiaan toiminnan sopivuu-desta kyseiselle lapsiryhmälle sekä heidän huomioitaan lapsiryhmästä toimin-nan aikana, miten he lapset paremmin tuntevina kokivat lasten suhtautuneen toimintaan. Pyysin palautetta siitä, oliko toiminta tarkoituksenmukaista ja lapsi-ryhmää palvelevaa.

Palautteen rinnalla toimi oma havainnointini (Liite 4) lapsiryhmästä toiminta-tuokioiden aikana. Havainnointi on oleellinen osa tiedon keruuta lapsien kanssa toimiessa. Havainnointia käyttämällä tiedon saanti lapsen ja lapsiryhmän hyvinvointia edistävän toiminnan suunnittelua ja toteuttamista varten mahdollistuu. Lapsista saatu tieto toimii toiminnan suunnittelun perustana. (Koivunen & Lehtinen 2016, 15, 16.) Lasten i'istä johtuen palautteen saaminen suoraan lapsilta muuten kuin havainnoimalla heidän toimintaansa on miltei mahdotonta. Havainnoinnin avulla saatua tietoa voidaan käyttää hyväksi toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Sen avulla pystytään hahmottamaan muun muassa sitä, miten oppimisympäristöä tulisi muokata tai millaiset menetelmät ovat toimivia. (Koivunen 2009, 27.) Omien havaintojen ja saadun palautteen avulla pystyin arvioimaan suunniteltujen toimintojen soveltuvuutta kyseiselle lapsiryhmälle ja niiden toimivuutta toimintaympäristössä. Lisäksi reflektoin toimintatuokioita itsenäisesti jokaisen ohjauskerran jälkeen.

7.5 Arviointimenetelmät

Prosessin eri vaiheissa saatavan palautteen avulla jatkuva arviointi mahdollistuu. Opinnäytetyöpäiväkirja toimii yhtenä arvioinnin välineenä. Opinnäytetyöpäiväkirja on tärkeä opinnäytetyön dokumentoinnin väline. Sen avulla voi palauttaa muistiin asioita opinnäytetyöprosessin eri vaiheista. Opinnäytetyöpäiväkirjaa tulisi pitää opinnäytetyön aiheen valinnasta lähtien ja sen pitämisessä tulisi olla järjestelmällinen, jotta siitä saisi parhaan hyödyn. Opinnäytetyöpäiväkirjaan tulisi kirjata ideat, pohdinnat, tavoitteet, lähdemateriaalit ja kaikki muutokset, jotka koskevat edellä mainittujen lisäksi toteuttamistapaa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 19-22.)

Pyysin palautetta opinnäytetyöprosessini eri vaiheissa toimeksiantajalta. Lisäksi reflektoin omaa toimintaani jatkuvasti sekä pidin opinnäytetyöpäiväkirjaa. Kirjasin itselleni ylös asioita toimeksiantajan kanssa käydyistä keskusteluista, havainnoista ja palautteesta. Nämä toimivat tukena opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa. Päiväkirjan avulla pystyin lopuksi näkemään opinnäytetyöprosessin kokonaisuutta ja hahmottamaan omaa ammatillista kasvua.

8 Opinnäytetyön toiminnallinen toteutus

8.1 Toiminnan aloitus

Opinnäytetyöni alkoi yhteydenotolla mahdolliseen toimeksiantajaan. Toimeksiantajalta nousi muutama aihe, joista lopulliseksi aiheeksi valikoitui ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiailla. Opinnäytetyön aloitusvaiheessa oli mukana minä ja toimeksiantaja.

Päiväkodilla oli tarve ympäristökasvatuksen tuomisesta osaksi arkea alle 3-vuotiaiden kanssa toimiessa. Rajasin työstäni pois kestävän kehityksen. Sitä sivutaan kyllä oppaaseen suunnitelluissa toiminnoissa, mutta keskityin näissä enimmäkseen ympäristössä toimimiseen, ympäristön materiaalien hyödyntämiseen ja ympäristössä oleviin eläimiin tutustumiseen. Päädyin tähän rajaamiseen lapsiryhmän i'istä johtuen. Koin ettei tämä aihe palvelisi tämän ikäisiä lapsia yhtä paljon kuin muu ympäristökasvatukseen liittyvä toiminta. Tällä rajauksella pystyin keskittymään enemmän muuhun aiheeseen liittyvään toimintaan.

Suunnitteluvaihetta tein itsenäisesti. Tässä vaiheessa tein toimintatuokioiden rungot. Suunnitteluvaiheessa tein myös aikataulutuksen toiminnan etenemisen suhteen ja vaiheistin toteutuksen. Tätä vaihetta tehdessäni perehdyin teoriatietoon ja käytin tätä opinnäytetyösuunnitelmaan. Opinnäytetyön toimeksiantosopimuksen ja tutkimuslupalomakkeet allekirjoitimme suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Tämän jälkeen siirryin opinnäytetyön toteutusvaiheeseen.

8.2 Kooste haastattelusta

Suoritin ryhmässä toimiville aikuisille teemahaastattelun (Liite 2) ympäristökasvatukseen liittyen. Haastattelun avulla pyrin saamaan tietoa siitä, miten työnteki-

jät kokevat tällä hetkellä ympäristökasvatuksen osaksi päiväkodin arkea. Kysymykset, joilla pyrin saamaan vastauksia tähän, olivat muun muassa: millaista toimintaa he ovat ohjanneet ympäristökasvatukseen liittyen, miten päiväkodin ympäristö toimii heidän mielestään ympäristökasvatuksen näkökulmasta ja kokevatko he ympäristökasvatuksen ylipäätään tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.

Haastattelun avulla loin itselleni käsitystä siitä mitä toiveita työntekijöillä on opinnäytetyön tuotoksen eli oppaan suhteen. Selvityksen kohteena oli millaisen toiminnan he kokevat innostavaksi lasten mielestä, miten he kokevat lasten osallisuuden toiminnan suunnitteluun, kuinka usein työntekijät olisivat valmiita ympäristökasvatusta toteuttamaan ja kuinka pitkiä nämä tuokiot voisivat olla. Lisäksi haastattelun avulla selvitin millaisia välineitä työntekijät ovat valmiita käyttämään ympäristökasvatuksessa ja kokevatko he tarvitsevansa apua ympäristökasvatuksen toteuttamisessa ja jos niin millaista apua.

Haastattelussa työntekijät kertoivat tekevänsä lapsiryhmän kanssa retkiä. Ympäristökasvatusta on myös rakennettu erilaisten luontoon liittyvien teemojen ympärille, jolla on saatu toiminnalle jatkuvuutta. Ympäristökasvatusta toteutetaan ryhmässä myös paneutumalla ilmiöihin ja havainnoimalla ympäristöä eri aistein sekä retkillä että päivittäisessä toiminnassa. Ympäristökasvatusta on konkreettisesti toteutettu esimerkiksi tarkastelemalla lasten kanssa veden eri olomuotoja, tarkastelemalla eri vuodenaikoja ja tutustumalla eläinten ääniin.

Haastattelun perusteella lapset ovat innostuneet lähes poikkeuksetta ympäristökasvatukseen liittyvästä toiminnasta, kunhan toiminnan kesto on sopiva. Kestoltaan toiminta voi olla noin 15 minuuttia ja ryhmässä voi olla 2–4 lasta kerrallaan, jotta toiminta onnistuu.

Työntekijät kokivat, että ympäristökasvatusta tulisi toteuttaa 4–6 kertaa kuukaudessa. Toiveena oppaan toimintojen suhteen oli, että toiminnat olisivat lapsia osallistavia ja korostaisivat pedagogiikkaa yksinkertaisen toiminnan kautta. Toiveena oli myös, että toiminnasta on selkeästi nähtävissä tavoitteet mihin sillä

pyritään. Työntekijät kokivat, että päiväkodin ympäristöstä oma piha toimii rajoittavana tekijänä ympäristökasvatuksen toteuttamiseen samoin kuin saatavilla olevat materiaalit. Päiväkodin muun lähiympäristön työntekijät kokivat monipuoliseksi ja ryhmän omat tilat hyviksi.

Työntekijöillä oli selkeä toive siitä, että ympäristökasvatuksen toteutuksessa käytettäisiin luonnonmateriaaleja. Työntekijät kokevat tarvitsevansa apua ympäristökasvatuksen toteuttamisessa saadakseen uusia ideoita ja tätä kautta monipuolisuutta tekemiseen. Arjen kiireessä ei ole aikaa etsiä ja opetella uusia ideoita. Työntekijät toivoivat, että ympäristökasvatukseen liittyvää koulutusta olisi usein tarjolla.

Haastatteluiden perusteella ryhmän toiminta lähtee usein liikkeelle lasten kiinnostuksen kohteista, niin myös ympäristökasvatuksessa. Lasten kiinnostuksen kohteiden perusteella on muun muassa järjestetty teemaretkiä. Työntekijät kokevat ympäristökasvatuksen ehdottoman tärkeäksi varhaiskasvatuksessa.

Työntekijöiden toiveet oppaan sisällön ja ulkonäön sekä käytettävyyden suhteen olivat, että se sisältäisi käytännön vinkkejä, olisi selkeä ja huomioisi ryhmäläisten iät ollen sovellettavissa. Toiveena oli, että toimintojen yhteydessä olisi selkeästi lueteltu välineet mitä toimintaan tarvitaan sekä se toteutetaanko toiminta sisällä vai ulkona. Selkeyden kannalta työntekijät toivoivat toimintojen jakamista vuodenaikojen mukaan.

8.3 Suunnittelu ja toteutus

Toiminnan ja toteutuksen suunnittelu sekä järjestäminen sujui hyvin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Päädyin järjestämään kaikki tuokiot päiväkodin sisätiloissa käytännön syistä. Yksi syy oli se, että halusin nähdä kaikki tuokiot toteutettuna samoissa tiloissa eikä yhdelle tuokiolle suunniteltu askartelu olisi onnistunut kyseisenä ajankohtana ulkona. Koin myös hallitsevani lapsiryhmän paremmin rajatussa tilassa ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä ja näin ollen pystyin

havainnoimaan ryhmää paremmin toiminnan aikana. Toimintatuokioiden suunnittelussa huomioin teoriatiedon, toimintaan osallistuvien lasten iät sekä sen että tuokiot olisivat mahdollisimman monipuolisia ja toisistaan eroavia. Huomioin suunnittelussa myös ennen ohjauksiani toteutetun työntekijöiden haastattelun. Ensimmäisen toimintatuokion jälkeen käytin tässä tekemiäni havaintoja pohjana seuraavan kerran toimintojen suunnittelussa. Suunnitelmat toimintatuokioille olivat toimeksiantajan nähtävillä ennen ohjauksia toimittamani opinnäytetyösuunnitelman liitteenä. Toimitin toimeksiantajalle ennen ohjauksiani myös raakaversion opinnäytetyön tuotoksena syntyvästä oppaasta. Sovittuamme alustavat päivämäärät ohjauksillemme hankin ja valmistin tarvittavat välineet ja tarvikkeet tuokioita varten. Käytin ohjauksissa myös päiväkodin välineistöä. Sovimme toimeksiantajan kanssa, että ohjauskerrat voisivat kestää 10-15 minuuttia toiminnasta riippuen. Toimintatuokiolla oli aina mukana reilusti materiaalia ja varaleikkejä, jotta pystyin muokkaamaan toimintaa tuokioiden aikana kullekin tuokiolle sopivaksi.

Ennen tuokion aloitusta keskustelin työntekijöiden kanssa toimintaan osallistuvista lapsista. Jokainen toimintatuokio aloitettiin tuokion sisältöön virittävällä toiminnalla, loru ja lintujen äänien kuuntelua ja tunnistamista. Tavoitteena oli rauhoittaa lapset ennen toiminnan alkua ja siirtää heidän ajatuksensa tuokioon. Toimintatuokioiden toteutuksen aloitin keräämällä tarvittavat välineet ja materiaalit tuokiota varten. Ennen toteutusta kävin keskustelua työntekijöiden kanssa tuokiolle osallistuvista lapsista. Lisäksi kävin itsenäisesti tuokion sujumiseen liittyvän havainnointirungon läpi ennen toteutuksen aloitusta. Pyrin jokaisella ohjauskerralla siihen, että pidän ohjeet ja säännöt lyhyinä ja yksinkertaisina. Näin lasten oli helpompi sisäistää ne ja päästä nopeammin kiinni toimintaan. Tuokioiden jälkeen keräsin lapsilta palautetta suullisesti apukysymysten avulla ”Oliko kivaa?” ”Oliko tylsää?”.

8.4 Ensimmäinen toimintatuokio

Ensimmäinen toimintatuokio (Liite 3) oli huhtikuussa 2021. Tälle tuokiolle osallistui neljä ryhmän lasta. Valmistelin toimintatuokion käymällä suunnitelman läpi,

keräämällä tarvittavat välineet ja materiaalit sekä toimintaan osallistuvat lapset tuokiolle. Tuokio aloitettiin esittelykierroksella. Lapset saivat kertoa omat nimensä ja minä kerroin kuka minä olen, mistä tulen ja mitä tulemme yhdessä tekemään. Tuokion kestoksi olin suunnitellut noin 15 minuuttia. Tuokio rakentui niin, että aluksi kuunneltiin lintujen laulua puhelimelta, seuraavaksi tunnusteltiin ja haisteltiin erilaisia luonnonmateriaaleja. Tämän jälkeen tutkittiin minun mukanani tuomia eläinten kuvia ja nimettiin niitä yhdessä. Seuraavaksi lapset pääsivät yhdistämään näitä mukanani tuomia eläinten kuvia perheiksi. Lopuksi lapset pääsivät pohtimaan miten nämä eläimet liikkuvat ja liikkumaan näiden eläinten lailla.

Lapset lähtivät hyvin mukaan toimintaan ja olivat innokkaana kuuntelemassa lintujen ääniä ja osasivat muutamia jo nimetäkin. Muutaman linnun ääni myös innosti lapset matkimaan niitä. Äänen lisäksi näytin lapsille myös linnun kuvaa samaan aikaan kun ääni kuului.

Lapset lähtivät mielellään tutkimaan, nimeämään, tunnustelemaan ja haistelemaan luonnonmateriaaleja, joita minulla oli mukana. Minulla oli luonnonmateriaaleista mukana lumi, käpy, lehti, multaa, hiekkaa, kiviä, oksa, pajunkissa ja jää.

Eläinperheiden yhdistämisessä kaikki osallistuivat toimintaan ja yhdistivät niitä mielellään, myöskin eläinten liikkumiseen he osallistuivat innokkaasti ja lähtivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta itse spontaanisti liikkumaan. Ryhmäläiset jaksoivat hyvin kuunnella ohjeet ennen toiminnan alkua ja sen aikana ja noudattivat niitä. Ohjeet olivat lyhyitä ja yksinkertaisia.

Toiminta oli sekä minun että työntekijöiden mielestä lapsiryhmälle haastavuudeltaan sopivia. Ryhmässä olevista lapsista jokainen osasi puhua, joten osallistuminen oli heille tältä osin helppoa. Eläinten nimeäminen sujui hyvin, ainoastaan erikoisempi hylje oli lapsille sellainen, jota he eivät osanneet nimetä, samoin hirvi oli lasten mielestä poro. Luonnonmateriaalien nimeämisessä hiekka ja niiden seassa olleet kivet olivat lapsille hankalat nimettävät, samoin kuin multa. Nimettiin yhdessä eläimet ja luonnonmateriaalit oikeiksi. Eläinperheiden

yhdistämisessä lapsissa oli selkeästi eroa, mutta yhteistyöllä he saivat perheet yhdistettyä ja niitä nimettiin yhdessä.

Sekä minun että työntekijöiden mielestä toiminnoista mikään ei erottunut muista, lapset osallistuivat kaikkiin mielellään. Lapsissa alkoi näkyä hieman levottomuutta jokaisen toiminnan loppupuolella, mutta seuraavaan vaiheeseen siirryttäessä he taas jaksoivat keskittyä tekemiseen. Eläinperheiden yhdistämisen jälkeen ajatellun pesän rakentamisen jätin pois, koska huomasin lasten tarvitsevan liikettä paikallaan olon jälkeen. Tästä syystä siirryimme suoraan eläinten liikkumiseen. Tuokio oli näin kokonaisuudessaan sopivan mittainen.

Ohjeistin lapsia antamaan palautetta lapsi kerrallaan laittamalla peukun tai etusormen ylös, jos oli kivaa ja alas, jos oli tylsää. Kun ensimmäinen lapsi sanoi, että oli tylsää, niin odotetusti kaikki muutkin sanoivat niin. Tähän voi vaikuttaa se, että viimeisenä ohjeena kehoitin lapsia laittamaan peukalon tai etusormen ylös tai alas, jos heillä oli tylsää tai sitten he vain halusivat sanoa niin. Havainnoinnin perusteella lapset viihtyivät tuokiolla ja olivat innoissaan toiminnoissa mukana, he olivat iloisia sekä toiminnan aikana, että tuokiolta lähtiessään. Työntekijät myös sanoivat aistineen, että lapsilla oli kivaa.

Eläinperheistä sopiva määrä tälle ryhmälle oli kuusi, viisikin olisi riittänyt. Linnunäänistä kuunneltiin myöskin kuusi, se oli ihan hyvä määrä, mutta viisikin olisi riittänyt. Tunnusteltavista ja tuoksuteltavista esineistä meillä oli käytössä yhdeksän, tämä oli hyvä määrä. Vuodenajasta johtuen materiaalit olivat melko tuoksuttomia, kesällä tehtynä tässä voisi kenties olla enemmänkin materiaaleja, kun hajuaistia pystyisi käyttämään laajemmin haistelemalla kukkia, nurmikkoa, puunlehtiä ja niin edelleen.

8.5 Toinen toimintatuokio

Toinen toimintatuokio (Liite 3) oli huhtikuussa 2021. Tälle tuokiolle osallistui kolme ryhmän lasta. Valmistelin toimintatuokion käymällä suunnitelman läpi keräämällä tarvittavat välineet ja materiaalit sekä toimintaan osallistuvat lapset

tuokiolle. Tuokio aloitettiin esittelykierroksella. Lapset saivat kertoa omat nimensä ja minä kerroin kuka minä olen, mistä tulen ja mitä tulemme yhdessä tekemään. Tuokion kestoksi olin suunnitellut 10–15 minuuttia. Tuokio rakentui niin, että aluksi luin lapsille lorun kevääseen liittyen. Seuraavaksi katselimme lasten kanssa yhdessä Suomessa esiintyviä helposti tunnistettavia lintuja ja nimesimme niitä. Katsoimme myös kuvia niiden pesistä ja munista. Tämän jälkeen kerroin lapsille lintujen muutosta osallistaen lapsia tähän kysellen heiltä kysymyksiä, kuten ”Miksi kaikki linnut eivät voi olla talvella Suomessa?” Lopuksi lapset saivat askarrella oman linnun.

Lapset tulivat innoissaan mukaan tuokiolle. Lapset jaksoivat kuunnella hyvin alkulorun. Pientä rauhattomuutta oli ilmassa, kun aloimme käydä toista osiota läpi eli miettimään minkälaisia lintuja Suomessa asuu ja ovatko ne muuttolintuja. Lapset eivät nimenneet lintuja ollenkaan, vaikka olisivat niitä tienneetkin. Kävimme viisi helposti tunnistettavaa Suomessa esiintyvää lintua läpi, kerroin lapsille linnuista, katsoimme niiden kuvia sekä kuvia niiden pesistä ja munista. Kerroin lapsille lyhyesti myös lintujen muutosta kysellen heiltä ajatuksia muuttoon liittyen apukysymyksillä, kuten ”Miksi kaikki linnut eivät voi olla talvella Suomessa?” Minulla oli mukana 10 erilaisen linnun kuvaa sekä kuva niiden pesistä ja munista. Lisäksi oli paljon tietoa lintujen muuttamiseen liittyen. Lyhensin tätä osuutta, koska lapset eivät osallistuneet tähän juurikaan ja he alkoivat käydä levottomiksi.

Seuraavaksi lapset askartelivat linnut pitsipaperista. He saivat maalata pitsipaperin vesiväreillä haluamansa väriseksi. Kerroin lapsille yleisesti ohjeet askarteluun ennen välineiden jakamista ja vaiheistin ohjeistusta toiminnan edetessä. Tämän jälkeen he saivat valita linnulle mieluiset silmät ja nokan muutamista valmiista vaihtoehdoista ja liimata nämä linnulleen. Tämä osio sujui hyvin, lapset olivat innoissaan maalamassa lintuja. Kolme lasta oli tähän hyvä määrä yhdelle ohjaajalle, kaksi olisi ollut vielä parempi. Työssä oli kuitenkin useampi vaihe ja ohjaajan apu tämän ikäisille lapsille oli muutamassa kohdassa tarpeen. Odottelua siis tuli jonkin verran mikä aiheutti heti levottomuutta. Havainnointini sekä työntekijöiden palautteen perusteella lapset pitivät odotetusti tällä tuokiolla eniten askartelusta.

8.6 Kolmas toimintatuokio

Kolmas toimintatuokio (Liite 3) oli huhtikuussa 2021. Tälle tuokiolle osallistui kolme ryhmän lasta. Valmistelin toimintatuokion käymällä suunnitelman läpi, keräämällä tarvittavat välineet ja materiaalit sekä toimintaan osallistuvat lapset tuokiolle. Tuokio aloitettiin esittelykierroksella. Lapset saivat kertoa omat nimensä ja minä kerroin kuka minä olen, mistä tulen ja mitä tulemme yhdessä tekemään. Tuokion kestoksi olin suunnitellut noin 15 minuuttia. Tuokio rakentui niin, että ensin luin lapsille lorun. Seuraavaksi tutustuimme mukanani tuomiin kuviin pupusta ja luonnonmateriaaleista. Lapset pääsivät miettimään mikä näistä luonnonmateriaaleista sopii pupulle ruuaksi ja mikä ei sovi. Tästä siirryimme leikkiin nimeltä puput porkkana varkaissa. Tuokiolla otettiin käyttöön myös varaleikiksi ottamani Karhu nukkuu-leikki.

Lapset malttoivat kuunnella lorun hyvin. Lapset nimesivät mukanani olleet kuvat ongelmitta. He suoriutuivat hyvin nopeasti tästä tehtävästä. Tässä olisi voinut olla mukana useampikin eläin ja näille eläimille soveltuvia ja soveltumattomia ruokia.

Lapset lähtivät hyvin mukaan puput porkkana varkaissa-leikkiin. He olivat leikkineet leikkiä aiemminkin. Lapset jaksoivat kuunnella hyvin säännöt ja noudattivat niitä pääsääntöisesti hyvin. Sääntöjen noudattamisessa auttoi varmasti se, että ne olivat jo tutut. Jonkin verran piti kesken leikin ohjeistaa lapsia mitä piti hakea, minne viedä ja mitä kautta kulkea

Karhu nukkuu -leikki vaati vähän harjoittelua. Lapset eivät olleet leikkineet tätä aiemmin, joten leikkiin liittyvä laulukin oli tuntematon. Olin itse ensin esimerkkinä karhuna. Lapset eivät kuitenkaan oikein saaneet ohjeistuksista huolimatta kiinni siitä mitä heidän olisi pitänyt tehdä. Toimintaa seuraamassa olleet työntekijät osallistuivat leikkiin, jolloin lapset mallia ottamalla pääsivät pikkuhiljaa kiinni toimintaan. Muutin leikkiä alkuperäisestä niin, että joka kerralla kiinni jääneet

leikkijät tulivat karhuiksi ja leikkiä jatkettiin niin kauan, että olimme kaikki karhuja. Näin jokainen lapsi sai kokemuksen myös karhuna olosta. Leikimme leikkiä muutaman kerran, jotta lapset sisäistivät leikkiä paremmin. Viimeisellä kerralla kysyin lapsilta haluaisiko joku tulla aloituksesta asti karhuksi, yksi lapsista ilmoittautui. Jäin hänen kanssaan pesään karhuksi laulamaan laulua ja ohjaamaan toisten kiinni ottamisessa. Havainnointini sekä työntekijöiden palautteen perusteella lapset olivat innoissaan mukana tuokiolla ja lähtivät hyvillä mielin jatkamaan päivää. Omiin havaintoihini perustuen tällä tuokiolla olisi voinut olla ehkä vielä varaleikin varaleikki.

8.7 Tuokioiden arviointi

Tuokioihin osallistui joka kerralla eri lapsiryhmä. Tämä mahdollisti mahdollisimman laajan toimintojen sopivuuden arvioinnin tämän ikäisille lapsille. Havainnoinnissa nousi esille se, että etenkin tämän ikäisten lasten kanssa toimiessa on tärkeää kiinnittää huomiota ryhmäjakoon. Ryhmäjaossa on hyvä huomioida esimerkiksi, että jokaisessa ryhmässä on puhuvia lapsia toiminnan niin edellyttäessä. Ryhmäjaon huomioinnilla voidaan varmistaa kaikkien lasten osallisuus ja toiminnan eteenpäin meneminen. Näihin seikkoihin kiinnitinkin huomiota ennen tuokioiden toteutusta.

Tuokiot sujuivat pääsääntöisesti hyvin sekä minun että toimintaa seuraamassa olleiden työntekijöiden mielestä. Olimme kaikki sitä mieltä, että tuokiolle valitut toiminnat olivat tämän ikäisille lapsille sopivia ja tuokiot olivat sopivan mittaisia. Sovelsin toimintaa kesken toimintatuokioiden, mikä oli tuokioiden sujuvuuden kannalta tärkeää. Havaintojeni perusteella lapset tulivat innoissaan mukaan tuokiolle ja osallistuivat siihen tasapuolisesti, lapset myös lähtivät hyvillä mielin jatkamaan päivää tuokioiden päätyttyä. Lapset ottivat minut ohjaajana vastaan hyvin ja kuuntelivat sekä noudattivat ohjeita.

Havaintojeni ja palautteen perusteella tuokioilla oli sopivasti toimintoja. Viimeisellä ohjauskerralla kyseisen ryhmän kanssa olisi ehkä voinut olla vielä yksi leikki. Havainnoin, että lapset olivat tuokion lopuksi vielä sen verran virkeitä,

että he olisivat ehkä jaksaneet keskittyä vielä yhteen leikkiin. Toisaalta tuokio oli hyvä päättää niin, että lapset olivat vielä virkeitä eikä karkailleet toiminnan parista.

Tekemieni havaintojen perusteella ympäristökasvatuksen ympärille pystyy rakentamaan hyvin monipuolisia ja erilaisia sisältöjä yhdistäviä tuokioita, joiden avulla on mahdollista tukea lasten kasvua ja kehitystä. Toimintatuokioilla pystyin havainnoimaan leikkien soveltuvuutta tämän ikäisille lapsille sekä näkemään sitä, kuinka näitä voisi muunnella sekä tälle ryhmälle että muille ryhmille. Havaintoihini perustuen on tärkeää, että tämän ikäisiä lapsia ohjatessa säännöt ja ohjeet ovat lyhyitä ja selkeitä. Myöskään yksittäisen leikin keston ei tulisi olla liian pitkä. Lisäksi uutta leikkiä tulisi leikkiä useamman kerran peräkkäin, jotta leikki tulee lapsille tutuksi ja osallistuminen siihen mahdollistuu paremmin. Lasten osallistumisen kannalta uusi leikki tulisi opetella mahdollisimman yksinkertaisesti alkuun ja lisätä tai muokata ohjeita, kun leikin perusperiaate alkaa olla tuttu.

Lapset olivat innoissaan mukana kaikilla tuokiolla. He jaksoivat keskittyä hyvin niin lorujen kuunteluun, askarteluun, asioiden tutkimiseen ja pohtimiseen kuin sääntöjen ja ohjeiden kuuntelemiseen ja liikunnallisiin leikkeihin. Omien havaintojeni perusteella lapsilla ei ollut mitään yksittäistä toimintatuokiota mikä olisi ollut ylitse muiden vaan kaikki tuokiot innostivat heitä yhtä paljon. Tälle havainnolleni sain vahvistusta myös työntekijöiden palautteessa. Mielestäni tuokioilleni valitsemat toiminnot kehittävät lasten taitoja monipuolisesti ja antavat monipuolisia ärsykkeitä.

Toimintatuokioiden arvioinnissa käytin hyväkseni pitämääni oppimispäiväkirjaa. Oppimispäiväkirjaan kirjasin toimintatuokioiden sisällöt sekä niiden sujumisen ja omat havainnointini lapsista ja ryhmästä liittyen toimintatuokion sisältöön ja toteutukseen. Oppimispäiväkirjaan kirjasin myös työntekijöiden kanssa keskusteluissa esiin nousseet asiat tuokioihin liittyen, kuten se miten he kokivat tuokion sopineen tämän ikäisille lapsille. Oppimispäiväkirjaan kirjasin omat ajatukseni ja tuntemukseni toimintatuokioista sekä koko opinnäytetyöprosessista.

9 Opinnäytetyön tuotos

9.1 Tuotoksen sisältö

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi opas varhaiskasvatukseen nimeltään Opas ympäristökasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiaiden kanssa (Liite 5). Ideoita opasta varten olen saanut opiskelujen aikana eri opintojaksoilta, kirjallisuudesta ja erilaisista internetlähteistä, kuten leikkipankki ja erilaiset blogit. Koostin oppaani näiden ideoiden sekä opinnäytetyöprosessini aikana keräämieni haastattelun, havainnointien ja palautteen perusteella. Oppaasta löytyy teoriaa ympäristökasvatuksesta sekä ympäristökasvatukseen sopivia harjoitteita ja loruja. Tuotos tulee työntekijöiden käyttöön työvälineeksi ympäristökasvatuksen ohjaamiseen. Toimeksiantajan toiveita oppaaseen liittyen on kerrottu alaluvussa 7.2. Mielestäni onnistuin hyvin täyttämään näitä toiveita.

Tuotoksesta tuli monipuolinen ja kohderyhmälleen sopiva. Keräsin koko opinnäytetyöprosessini ajan tietoa monipuolisesti ympäristökasvatuksesta ja siihen liittyvistä harjoitteista varhaiskasvatuksessa kirjallisuudesta ja internetistä. Tuotoksessa toiminnat on jaoteltu vuodenaikojen mukaan oppaan selkeyttämiseksi ja käytettävyyden helpottamiseksi. Alussa oppaassa on muutamia harjoitteita, joita en ole jaotellut minkään vuodenajan alle, koska ne eivät mielestäni istuneet suoraan mihinkään vuodenaikaan. Monet vuodenaikojen alle sijoitetuista leikeistä on toteutettavissa myös muina vuodenaikoina, mutta pääsääntöisesti liittyvät siihen vuodenaikaan minkä alle ne on sijoitettu.

Pyrin tekemään tuotoksesta mahdollisimman selkeän ja helppokäyttöisen. Opasta voidaan käyttää sekä ulkona että sisällä, jokaisen toiminnan kohdalla on maininta voiko sen toteuttaa ulkona, sisällä vai molemmissa. Suurimman osan harjoitteista voi suorittaa sekä sisällä että ulkona. Jokaisen toiminnan kohdalla lukee suositellun toteutuspaikan lisäksi myös toimintaan tarvittavat välineet sekä ohjeet toimintaan. Opasta on myös mahdollista täydentää uusilla harjoitteilla niin halutessaan. Jokaisen vuodenajan loppuun on sijoitettu muutama sivu

mahdollisia muistiinpanoja varten. Tähän on mahdollista kirjata ylös kaikkien vihkoa käyttävien nähtäville, mikäli käytössä ilmenee harjoitteiden kohdalla jotakin muistiin pantavaa. Myös oppaan lopusta löytyy muutamia sivuja muistiinpanoja varten.

Oppaassa on kansilehti, jossa on oppaan nimi sekä tekijän eli minun nimeni. Oppaassa on info-sivu, jossa kerron oppaan kohderyhmän, tavoitteen, sisällön ja rakenteen. Seuraavaksi oppaassa on lyhyt teoriaosuus ympäristökasvatuksesta. Tein oppaaseen sisällysluettelon helpottamaan sen käyttöä ja antamaan lukijalle kokonaiskuvan oppaasta nopealla silmäilyllä. Seuraavat sivut koostuvat harjoitteista ympäristökasvatukseen liittyen sekä muistiinpanosivuista. Oppaan lopussa on loruja eläimistä ja vuodenajoista. Aivan oppaan lopussa on lähteitä oppaaseen liittyen sekä sivuja työntekijöiden mahdollisia muistiinpanoja varten.

Kokosin oppaan PowerPointiin, josta tulostin sen toimeksiantajan käyttöön. Päällystin tulostetun oppaan kansisivut kontaktimuovilla oppaan käyttöiän pidentämiseksi. Toimitan tuotoksen toimeksiantajalle myös sähköisessä muodossa. Kirjoitin tekstit oppaaseen yksinkertaiseen muotoon. PowerPoint mahdollistaa tuotoksen persoonallisen ilmeen luomisen, tästä syystä päädyin käyttämään sitä oppaan pohjana. Elävöittääkseni oppaan ulkoasua käytin tuotoksen kuvituksena internetistä ilmaiseksi ladattavia kuvia, lähteenä pixabay. Kun opasta ja sen toimintoja on toistettu tarpeeksi useasti voi kuva toimia myös sekä aikuisille että lapsille muistutuksena mikä toiminta on kyseessä.

9.2 Tuotoksen arviointi

Oppaan laajuudesta johtuen toimitin oppaan toimeksiantajalle sähköisessä muodossa siihen tutustumista ja testikäyttöä varten saatuani kaikki toimintatuokiot ohjatuksi ja oppaan viimeistellyksi. Tarkoituksena oli, että toimeksiantajan oppaaseen tutustumisen ja mahdollisen testikäytön jälkeen saisin palautetta ja mahdollisia muutostoiveita sekä oppaan sisältöön että ulkonäköön liittyen.

Toimeksiantajalta ei tullut suuria muutostoiveita oppaaseen liittyen sähköiseen versioon tutustumisen jälkeen. Toiveena tuli, että lisäisin oppaan toimintojen yhteyteen toimintaan tarvittavien välineiden luettelun jälkeen ennen suunniteltua toimintaa otsikon toteutus. Tein tämän lisäyksen oppaaseen. Tämä oli hyvä idea oppaan selkeyden ja käytettävyyden parantamiseksi. Sisällöllisesti opas on toimeksiantajan mielestä kattava ja hyvä. Toimeksiantajan mukaan toimintoja on oppaassa runsaasti ja valinnan varaa riittää. Toimeksiantaja oli tyytyväinen lopputulokseen.

Toimeksiantajan oppaan läpi luvussa ilmeni muutamia ulkonäöllisiä seikkoja, kuten joissain kohdissa puuttui toimintaan tarvittavien välineiden luettelossa luettelomerkit ja yhdestä lorusta puuttui tekijä. Tein nämä korjaukset oppaaseen. Toimeksiantajan mielestä oppaaseen valitut kuvat ovat hyviä ja toiminnat vaikuttavat kivoilta ja ne on laitettu oppaaseen selkeään muotoon. Toimeksiantaja oli siis pääosin tyytyväinen oppaan ulkonäköön sähköisessä muodossa.

Palautteen perusteella korjasin opasta edellä mainitut asiat ja palautin oppaan toimeksiantajalle paperisessa muodossa. Paperisen tuotoksen lopullinen muoto on vihkomainen.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kehittää toimeksiantajapäiväkodin ympäristökasvatusta. Toimeksiantajan toiveena oli saada opas ympäristökasvatukseen liittyen alle 3-vuotiaiden kanssa toimiessa. Varhaiskasvatuksen monet päivittäiset tilanteet mahdollistavat ympäristökasvatuksen käyttämisen, esimerkiksi ulkoiluiden yhteydessä voi helposti toteuttaa ympäristökasvatukseen liittyviä toimintoja. Opinnäytetyöni tuloksena syntynyt opas toimii konkreettisena työvälineenä työntekijöille ympäristökasvatukseen liittyen. Oppaassa on kattavasti eri-

laisia toimintoja aiheeseen liittyen, toiminnat ovat kestoltaan ja sisällöiltään erilaisia. Osa toiminnoista on toteutettavissa ilman välineitä ja etukäteisjärjestelyjä, joten näitä on helppo ottaa mukaan päivittäiseen toimintaan nopeastikin. Oppaaseen on mahdollista tehdä muistiinpanoja niille varatuille sivuille ja opasta on mahdollista myös kehittää edelleen esimerkiksi lisäämällä siihen uusia toimintoja. Tuotoksessa olevien toimintojen valintaan on vaikuttanut työntekijöiltä saadut toiveet sekä se että opas olisi mahdollisimman monipuolinen.

Aiemmin esittelemissäni tutkimuksissa (alaluku 4.1) opinnäytetyöni aiheeseen liittyen korostettiin jokaisessa niitä vaikutuksia, joita luonnolla on kaupungistumisen myötä syntyviin terveys- ja hyvinvointiuhkiin. Tyrväisen, Silvennoisen, Korpelan ja Ylenin (2007) tutkimuksessa tuotiin esiin sitä, kuinka luonto vaikuttaa kaupunkiympäristön mielekkyyteen ja kuinka luonto vaikuttaa koettuun terveyteen ja hyvinvointiin. (Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela & Ylen 2007, 73.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Luonnonvarakeskuksen, Suomen ympäristökeskuksen, Sitran ja Maa- ja metsätalousministeriön toteuttaman Luontoaskel hyvinvointiin -hankkeen tavoitteen yhtenä osana oli luonnossa liikkumisen ja oleilun avulla edistää varhaiskasvatusikäisten terveyttä ja hyvinvointia. Hankkeen avulla pyrittiin vähentämään kaupungistumisen myötä syntyviä terveys- ja hyvinvointiuhkia asenteita ja käyttäytymistä muuttamalla. (THL, SYKE, Luke 2021, 3, 4.) Polvisen ym. (2012) tekemän julkaisun mukaan lapset luovat suhdetta luontoon mallioppimisen kautta, tästä syystä aikuisten on tärkeää tukea luontoon suuntautuvaa toimintaa. Luonnossa lapsen on mahdollista käyttää mielikuvitustaan ja havainnoida tietoisesti ympäristöään ilman tarkkoja rajoitteita. Tällaisen toiminnan avulla lasten on mahdollista saada elämyksiä luontoon liittyen. (Polvinen ym. 2012, 9, 13, 14.) Opinnäytetyöni avulla ympäristökasvatusta on helppo lisätä osaksi varhaiskasvatuksen arkea ja saada lapsille kokemuksia ympäristöstä ja vastuullisesta toimimisesta siellä. Näin saadaan luonto ja sen hyvinvointitekijät luontevaksi osaksi varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten elämää.

Opinnäytetyöni on hyödynnettävissä kaikenlaisissa varhaiskasvatusympäristöissä. Oppaassa olevat toiminnot on suunniteltu kohderyhmäänsä palveleviksi, mutta ovat sovellettavissa eri ikäisten lasten kanssa toteutettaviksi. Oppaassa

on niin sisällä kuin ulkona toteutettavia toimintoja ympäristöön liittyen. Ne ovat myös kestoiltaan eri mittaisia, jolloin toimintoja voi valita vain yhden tai muutaman erilaisen esimerkiksi pienryhmissä samaan aikaan toteutettaviksi. Oppaassa on toimintoja, jotka soveltuvat sekä isolle ryhmälle, että pienryhmälle. Näin opas on joustava ja sen käyttömahdollisuudet ovat monipuoliset.

Varhaiskasvatuksen tulee mahdollistaa lasten oma ympäristön havainnointi, jäsentäminen ja ymmärtäminen. Omakohtaiset havainnot ja kokemukset tukevat lasten syy- ja seuraussuhteiden, ajattelun ja oppimisen kehittymistä. (Opetushallitus 2018, 46.) Opinnäytetyöprosessi havainnollisti sen, että ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa monipuolisesti ja jopa ilman välineitä tai valmisteluja. Erilaisten ja eri sisältöisten toimintojen avulla on mahdollista osallistaa lapsia ympäristökasvatukseen ja samalla kehittyy myös muita lapsen kehitykselle tärkeitä taitoja.

Mielestäni opinnäytetyöprosessi oli onnistunut. Opinnäytetyössäni huomioin kaikki ympäristökasvatuksen ulottuvuudet, joita ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä ympäristön puolesta toimiminen. Oppaaseen valitut toiminnot mahdollistavat sekä oppimisen ympäristössä että ympäristöstä ja ympäristön puolesta toimimisen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatuksen tavoitteiksi mainitaan lasten luontosuhteen vahvistaminen sekä lasten ohjaaminen kohti vastuullista toimintaa ympäristössä ja kestävää elämäntapaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa muistutetaan siitä, että toimintaympäristö on yhtä lailla oppimisen kohde kuin oppimisympäristö. Saadessaan positiivisia kokemuksia ympäristöstä lapsen on mahdollista oppia nauttimaan siitä ja saada näin vahvistettua ympäristösuhdettaan. (Opetushallitus 2018, 46, 47.) Huomioin opinnäytetyötä tehdessäni kohderyhmäni eli varhaiskasvatusikäiset lapset ja pyrin suunnittelemaan oppaan toiminnot leikinomaisiksi, jotta oppiminen tapahtuisi lapsille mielekkäällä tavalla. Oppaan toimintojen kautta lasten on mahdollista saada lujitettua omaa luontosuhdettaan ja saada kokemuksia ympäristön puolesta toimimisesta. Huomioin toimintoja suunnitellessani sen, että toimintaympäristö toimii sekä oppimisen kohteena että oppimisympäristönä.

Opas vastasi suurelta osin toimeksiantaja toiveita ja palautteen perusteella se on toimintakelpoinen. Aiheeseen ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa liittyen on tehty paljon opinnäytetöitä. Tekemäni opas erottuu muista sen monipuolisuuden ja laajuuden ansiosta. Oppaan kaikki toiminnot on suunnattu alle 3-vuotiaille, mutta sopivat käytettäväksi myös vanhempien lasten kanssa. Opas on kaikkiaan myös hyvin kattava. Tuotokseen liittyvät tiedonkeruumenetelmät ja osallistamismenetelmät olivat toimivia.

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessäni kerroin sekä päiväkodin henkilöstölle että lapsille avoimesti kuka olen, mitä tehdään ja mikä on toiminnan tarkoitus. Tein kohderyhmänä olleen lapsiryhmän vanhemmille suostumuslomakkeen (Liite 1), jolla he sallivat tai kielsivät oman lapsensa osallistumisen toimintatuokioille. Saatekirje toimii pyynnön vastaanottajan arvioinnin pohjana sille, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Kirjeen sisällöllä on tärkeä merkitys, jotta osallistuva saa tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. (Vilkka 2015, 121.) Suostumuslomake sisälsi saatetekstin, jossa kerroin kuka olen sekä opinnäytetyöstäni ja siihen liittyvistä toimintatuokioista. Keskustelin toimeksiantajan kanssa tiiviisti opinnäytetyöprosessin etenemisestä, aikataulusta ja muista opinnäytetyöhön liittyvistä asioista.

Opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessäni pyrin tekemään sen mahdollisimman hyvin. Tällä tavoin pystyin osaltaan varmistamaan sitä, että prosessi onnistui ja tavoitteisiin pääseminen mahdollistui. Suunnitteluvaiheessa keräsin laajasti tietoa aiheesta eri lähteistä, tutustuin erilaisiin tutkimuksiin ja aiemmin aiheesta tehtyihin opinnäytetöihin. Lähteisiin tutustumista ja niiden käyttöä jatkoin raportointivaiheessa. Lähteinä käytin niin internet- kuin kirjallisuuslähteitäkin.

Otin selvää mahdollisten tutkimuslupien hakemisesta ja täytäntöön panosta. Täytimme toimeksiantosopimuksen heti suunnitelman hyväksymisen jälkeen ja hain tutkimusluvat opinnäytetyön toiminnallista osuutta varten. Otin huomioon tuokioita pitäessäni oman vaikutukseni lapsiryhmään.

Opinnäytetyöni aineisto on yleispätevää tietoa ympäristökasvatuksesta varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa, vaikka pääpaino onkin alle 3-vuotiaissa. Aineisto perustuu yleiseen teoriatietoon varhaiskasvatukseen liittyen eikä näin ollen ole sidonnainen opinnäytetyöni toimeksiantajana toimivaan varhaiskasvatuksen yksikköön. Näin ollen tieto on siirrettävissä ja hyödynnettävissä eri ympäristöissä. Pyrin etsimään teoriatietoa mahdollisimman laajasti ja kattavasti, mutta kuitenkin siinä laajuudessa mikä oli työskentelyni kannalta järkevää. Pyrin käyttämään opinnäytetyössäni mahdollisimman tuoreita, luotettavia ja muuten tämän tasoiseen työhön sopivia lähteitä.

Pyrin toimimaan opinnäytetyötä tehdessäni kaikilta osin rehellisesti ja puolueettomasti. Sekä suunnitelmaa että raporttia tehdessäni kunnioitin lainaamieni lähteiden alkuperäisiä tekijöitä tehden viittaukset tekstiin sekä lähdemerkinnät työn loppuun. Tarkkuus lähdeviitteiden kanssa on tärkeää, jotta ne tulee merkittyä oikein ja lainaus kunnioittaa alkuperäistä tekijää. (Vilkka 2015, 30). Selkeästi tehdyt lähdeviittaukset erottavat raportissa sen mikä on minun omaa tekstiäni ja mikä tiedoista on lähteistä lainattua. Tuotoksen loppuun olen koonnut leikkien lähteitä ja lähteet on mainittu myös yksittäisten leikkien kohdalla. Otin työskennellessäni vastaan palautetta ja kehittämisehdotuksia ja otin ne huomioon ja tein tarvittaessa muutoksia. Kunnioitin koko opinnäytetyöprosessini ajan prosessiin osallistuvien yksilöiden anonymiteettiä.

Toimin varhaiskasvatuksen opettajan eettisten ohjeiden mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan eettisten periaatteiden taustalla vaikuttavat arvot ovat ihmisarvo, oikeudenmukaisuus, totuudellisuus ja tutkittu tieto sekä vastuullisuus. Varhaiskasvatuksen opettajan on erityisen tärkeää ymmärtää lapsuuden arvo, jokaista lasta tulee kunnioittaa mahdollistaen yhdenvertainen varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee pitää huolta varhaiskasvatuksen keskeisten tehtävien toteutumisesta. Jotta työ olisi ammattieettisesti hyvää on opettajan suhteen lapsiin oltava työn keskeisin asia. Lisäksi opettajan oman ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen kokonaisavaltaista hyvinvointia. Hyvien kasvatus- ja oppimiskokemusten myötä lasten elinikäinen oppiminen vahvistuu. Myönteisten oppimiskokemusten

kautta on mahdollista vahvistaa lapsen itsetuntoa. (Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto 2020 5-6.)

10.3 Oma oppiminen ja ammatillinen kehittyminen

Tein opinnäytetyöni yksin. Yksin tehdessä kokonaisvaltainen prosessin hallinta koko ajan oli hyvin tärkeässä roolissa. Yksin tehdessä pystyin aikatauluttamaan opinnäytetyön tekemisen ja etenemisen omaan aikatauluuni sopivaksi. Koska olin yksin vastuussa sekä prosessin hallinnasta, etenemisestä että toimintatuokioiden suunnittelemisesta ja toteuttamisesta vahvisti prosessi kaiken kaikkiaan omaa ammatillisuuttani. Lisäksi sain lisää kokemusta lapsiryhmien ohjaamisesta. Opinnäytetyön aihe valikoitui toimeksiantajan ehdotuksista, koska sille oli selkeä tarve ja aihe oli myös minusta kiinnostava. Ohjaukset, niiden suunnittelu ja toteutus vaativat minulta mukautuvuutta tilanteiden mukaan.

En ole suunnitellut tai ohjannut toimintaa ennen alle 3-vuotiaille. Sekä toimintoja oppaaseen kerätessäni, että toimintatuokioiden runkojen suunnittelussa koin hieman haastavaksi nähdä millainen toiminta on tämän ikäisille lapsille sopivaa. Tämän ikäisten lasten kohdalla erot taitotasossa ovat huimia eivätkä kaikki lapset osaa vielä esimerkiksi puhua, mikä tuo omat haasteensa toimintaan. Toimintatuokioiden tai yksittäisten toimintojen kesto ei voi olla pienten lasten kohdalla kovinkaan pitkä, tämäkin tuotti haasteita. Tuokioihin perustuen onnistuin kuitenkin mielestäni kokoamaan oppaaseen toimintoja, jotka soveltuvat tämän ikäisille lapsille ja niiden suorittaminen onnistuu joko ryhmässä tai aikuisen avustamana. Myös toimintatuokioiden rungot olivat sopivia sekä haastavuudeltaan että kestoltaan ja niitä oli helppo muokata kesken tuokion.

Oppimispäiväkirjan pitäminen koko opinnäytetyönprosessin ajan auttoi oman toiminnan reflektoinnissa. Oppimispäiväkirjan avulla olen pystynyt tarkastelemaan toimintaani prosessin eri vaiheissa sekä prosessin kulkua sen eri vaiheissa.

10.4 Jatkokehittämisideat

Toimintatuokioita oli kolme. Mikäli tuokioita olisi ollut mahdollista järjestää enemmän olisi oppaan toimintoja voinut kokeilla enemmänkin lapsiryhmän kanssa. Oppaassa on valtava määrä toimintoja, mutta ajankäytöllisistä syistä niistä vain hyvin pieni osa pääsi mukaan toteutetuille toimintatuokioille.

Opinnäytetyötä on mahdollista kehittää jatkossa lisäämällä siihen uusia harjoitteita tai muokkaamalla jo oppaassa olevia harjoitteita vanhemmille ikäryhmille sopiviksi. Myös tarkempi palautteen kyseleminen oppaasta ja sen käyttökokemuksista myöhemmin voisi antaa kehittämisideoita oppaaseen. Oppaan toimintoja käyttämällä voisi toteuttaa myös esimerkiksi teemaviikon ympäristökasvatukseen liittyen. Tähän teemaviikkoon voisi osallistua vain yksi päiväkodin ryhmä tai koko päiväkoti. Oppaan toimintoja käyttäen voisi järjestää myös koko päiväkodin yhteisiä yksittäisiä päiviä ympäristökasvatukseen liittyen säännöllisesti toimintakauden aikana. Näitä voisi järjestää esimerkiksi jokaisena vuodenaikana tai kuukausittain.

Lähteet

Cantell, H. 2011. Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä, J., Furman, E., Halkka, A., Hallanaro, E-L. & Sorvari S. (toim.) Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus, 332-338.

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 69-80.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Mäntynen, P. 2001. Leikin aakkoset. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Sirén-Tiusanen H. (toim.) Pienet päivähoidossa Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 133-159.

Helsingin kaupunki. 2021. Yksityinen varhaiskasvatus. https://www.hel.fi/helsinki/fi/kasvatus-ja-koulutus/paivahoito/yksityinen-paivahoito/ 14.2.2021.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.

Koivula, M. & Laakso, M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy, 108-128.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Matikainen, E. 2008. Lasten orientoituminen luonnonympäristöön. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 155-163.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen R. & Vilén, M. 2011. Lapsen aika. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf 10.2.2021.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja Kasvua kohti kestävää kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. https://media.sitra.fi/2017/02/27174148/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille-2.pdf 12.2.2021.

Raittila, R. 2009. Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 227-248.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Puheenvuoroja 72. http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf 14.2.2021.

THL, SYKE, Luke. 2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138943/Luontoaskel_hyvinvointiin_raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 13.3.2021..

Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52: 57-77. http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf 12.2.2021.

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL. 2020. Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet. https://www.vol.fi/uploads/2020/09/6a555d2b-ammattieettiset-ohjeet_1.painos_low.pdf. 16.5.2021.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2011. LAPSUUS erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOYpro Oy.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibslibrary. 18.8.2021.

Liite 1

Suostumus huoltajilta

Hei,

Olen Ilona Martikainen, viimeisen vuoden sosionomiopiskelija. Opiskelen Karelia-ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyön [redacted]. Opinnäytetyöni aihe on ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa alle 3-vuotiailla. Opinnäytetyöhön liittyen ohjaan kolme toimintatuokiota [redacted]. Toimintatuokioihin osallistuvat lapset pääsevät tutustumaan toiminnallisesti ympäristöön liittyviin asioihin. Toimintatuokiot koostuvat eritavoin toteutetuista ympäristöön liittyvistä asioista. Pidän toimintatuokiot huhtikuussa 2021.

Toimintatuokioiden aikana havainnoin suunnittelemieni toimintojen mielekkyyttä ja toimivuutta lapsille. Ohjausten ja havainnoinnin perusteella kokoan [redacted] henkilöstölle oppaan ympäristökasvatukseen liittyen. Oppaassa on erilaisia ympäristökasvatukseen liittyviä aktiviteetteja.

Opinnäytetyöprosessin ajan lasten anonymiteettisuoja säilyy eikä lasten nimet tule esiin opinnäytetyön raportissa. Lapsia ei myöskään kuvata opinnäytetyötä varten. Valmis opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden julkaisusivustossa Theseuksessa.

Lapsen nimi: _____

☐ Lapseni **saa osallistua** ympäristökasvatustuokioihin.

☐ Lapseni **ei saa osallistua** ympäristökasvatustuokioihin.

_____

Päivämäärä Huoltajan allekirjoitus ja niemenselvennys

Ystävällisin terveisin,

Ilona Martikainen

Haastattelurunko ryhmässä toimiville aikuisille

Minkälaista toimintaa ohjaat/olet ohjannut ryhmälle ympäristökasvatukseen liittyen?

Minkälaisesta toiminnasta lapset ovat innostuneet?

Mikä olisi mielestäsi sopiva määrä ympäristökasvatusta lapsiryhmässä?

Millä tavalla toivoisit ympäristökasvatusta toteutettavan ryhmässä?

Miten päiväkodin ympäristö mahdollistaa/rajoittaa ympäristökasvatuksen toteutumista?

Millaisia välineitä toivoisit käytettävän ympäristökasvatuksessa?

Koetko tarvitsevasi apua ympäristökasvatukseen liittyen? Millaista?

Miten paljon lapset saavat vaikutta ympäristökasvatuksen toteutukseen?

Koetko, että ympäristökasvatus on tärkeää?

Millaisia toiveita oppaan suhteen on?

Muita asioita oppaaseen liittyen:

Toimintatuokioiden suunnitelmat

TOIMINTAKERTA 1

Aloitetaan tuokio kuuntelemalla eläinten ääniä, lintujen laulua noin 5-10 eri lajia.

- Tunnistetaan ja nimetään näitä yhdessä lasten kanssa.

Seuraavaksi tunnustellaan miltä tuntuu esim. hiekka, pajunkissa, oksa, käpy, lumi, jää, vesi.

- Pohditaan yhdessä lasten kanssa miltä ne tuntuvat

Haistellaan eri tuoksuja, esim. havun neulasia, puu, lehti, muta, kivi, kukka, käpy.

- Pohditaan yhdessä lasten kanssa miltä ne tuoksuvat

Yhdistetään kuvissa olevia eläimiä, noin 5-10 eri lajia, perheiksi.

- Pohditaan yhdessä lasten kanssa, millaisia pesiä näillä eläimillä on.
    - valitaan ja tehdään yksi näiden eläinten pesistä
- Pohditaan lopuksi, miten eläimet liikkuvat ja matkitaan niiden liikkumista
    - Lopuksi mennään yhteiseen pesään.

Tavoitteena: ympäristöön liittyvien asioiden havainnointi eri aisteja käyttämällä, hahmotus-kyvyn vahvistaminen, fyysinen aktiivisuus, sosiaalisten taitojen vahvistaminen.

TOIMINTAKERTA 2

Virittäydytään lasten kanssa tuokiolle lorun avulla

Kevät

Kevät lumen sulattaa,
auringossa sulaa maa.
Talven valta raukeaa,
lehtisilmut aukeaa.
Linnut saapuu Pohjoiseen,
maahan vielä hiljaiseen.
-Jukka Parkkinen-

Minkälaisia lintuja on olemassa, muuttavatko talveksi etelään ja kesäksi Suomeen? Miksi? Milloin muuttavat Suomeen? Millainen pesä näillä linnuilla? Milloin ne munivat? Millaisia munia? Minulla mukana lintujen kuvia, noin 5-10 erilaista lintua, kuvia pesistä, munista. Fakta tietoa muuttamisesta.

Askarrellaan lintuja

Pitsipaperista? Maalataan ja liimataan nokka + silmät?

Tavoite: ympäristöön liittyvien asioiden pohtiminen, kädentaidot, kielellisen kehityksen tukeminen, ajattelu ja oppiminen.

TOIMINTAKERTA 3

Virittäydytään toimintaan lorun avulla
Pikku pupu loikki,
pihamaan poikki.
Hyppäs pellon puolelle,
nappas porkkanan olalle.

Minulla mukana kuvia, porkkana, salaatti ja heinä. Kivi, käpy, leipä. Arvuutellaan mitkä ei sovi pupun ruuaksi.

Leikkinä
Puput porkkanavarkaissa
Lapset ovat leikissä pupuja, jotka koittavat kerätä porkkanoita pellolta pesäänsä talteen mahdollisimman nopeasti.

Leikkiin tarvitaan porkkanoita, pupujen pesä ja pesään johtava tunneli. Porkkanoiksi soveltuvat vaikkapa häntäpallot, joita voi valmistaa itse helposti täyttämällä pusseja joutilailla kangastilkuilla ja sulkemalla ne solmimalla. Pupujen pesäksi soveltuu esim. hulahula-vanne. Tunneliksi soveltuu mm. ryömintätunneli, tai jos paikalla on useampi aikuinen, he voivat muodostaa tunnelin pitämällä käsiään vastatusten.

Ennen aloitusta pellolle, eli leikkitilaan levitetään runsaasti porkkanoita. Leikin alkaessa puput ovat pesässä. Kun ohjaaja ilmoittaa leikin alkaneeksi, puput lähtevät pesästä hakemaan porkkanoita. Puput poimivat porkkanoita yhden kerrallaan ja kuljettavat ne yksi kerrallaan pesään tunnelin läpi kulkien. Kun kaikki porkkanat on kerätty, leikki loppuu ja puput saavat kehut mahtavan talvivaraston keräämisestä.

Varaleikkinä

Karhu nukkuu

Yksi leikkijä on karhu, joka makaa maassa mahallaan mytyssä. Muut kiertävät nukkuvaa karhua laulaen tai lausuen:
Karhu nukkuu, Karhu nukkuu talvipesässänsä. Ei ole varaa kellään, näin sitä leikitellään.
Karhu nukkuu, Karhu nukkuu, eipäs nukukaan.
Kun laulu loppuu, karhu herää peiton alta ja yrittää ottaa leikkijöitä kiinni. Se, kenet hän saa kiinni ensimmäisenä, jää seuraavaksi karhuksi.

Lopuksi mennään kaikki pesään yhdessä.

Tavoite: ympäristöön liittyvä ajattelu ja oppiminen pupuun ravinnon kautta, fyysinen aktiivisuus, sosiaalisten taitojen vahvistaminen, kielellisen kehittymisen vahvistaminen.

Havainnointirunko lapsiryhmä ohjaukseen

Miten lapset lähtevät mukaan toimintaan?

Jaksavatko lapset kuunnella ohjeet/säännöt?

Ovatko toiminnat lapsiryhmälle sopivia haastavuudeltaan?

Mitkä/minkälaiset toiminnat olivat lapsille mieluisimpia/innostavimpia?

Oliko toiminta kestoltaan sopivan mittainen?

Antavatko lapset jonkinlaista palautetta?

Ovatko lapset iloisia toimintatuokion aikana? Entä sen jälkeen?

Muita huomioita:

INFO

Tämä on opas, joka on laadittu ympäristökasvatuksen työvälineeksi varhaiskasvatukseen. Oppaan toiminnot on koottu niin, että ne soveltuvat alle 3-vuotiaiden kanssa toteutettaviksi. Oppaan toimintoja voi toteuttaa myös vanhempien lasten kanssa.

Oppaan tavoitteena on antaa ideoita ja vinkkejä ympäristökasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa.

Oppaasta löytyy monipuolista tekemistä ympäristökasvatukseen liittyen. Tähän on koottu leikkejä, harjoituksia, yhdessä lasten kanssa toteutettavia tutkimuksia, loruja ja askarteluja.

Leikit on oppaassa ryhmitelty vuodenaikojen mukaan siltä osin kuin se on ollut järkevää.

Oppaan alussa kerron kuinka eri aisteja voi hyödyntää ympäristökasvatuksessa. Tämän jälkeen oppaassa on leikkejä ja toimintoja, jotka eivät sovellu suoraan minkään vuodenajan alle.

Lopussa on loruja ja runoja vuodenaikoihin ja eläimiin liittyen.

YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristön avulla voidaan innostaa lasta tarjoamalla hänelle mahdollisuuksia ja aikaa ihmettelyyn, pohtimiseen ja tutkimiseen. Tällainen ympäristö auttaa lasta kognitiivisessa, esteettisessä ja motorisessa kehityksessä. Aisti rikas ja mahdollistava ympäristö ruokkii myös lapsen mielikuvitusta ja kehittää sosiaalisia taitoja. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82.)

Ympäristökasvatuksen avulla lapsen tietoisuutta omasta ympäristöstään ja siihen vaikuttavista asioista ja tekijöistä sekä yksilön oman toiminnan merkitystä siihen voidaan avartaa. Lapselle konkretisoituu ympäristön merkitys ihmiselle, kun toimitaan luonnontilaisessa ympäristössä. Myönteinen ympäristösuhde mahdollistuu, kun lapsi pääsee toimimaan, kokemaan, näkemään ja aistimaan ympäristöään monipuolisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19, 20.)

Leikkiminen ja pelaaminen ovat lapsuusiän luontaista toimintaa (Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014, 72). Leikin avulla lapsi omatoimisesti näkee ja kokee ympäristössään olevia asioita (Helenius & Korhonen 2011, 70).

SISÄLLYSLUETTELO

Ympäristökasvatusta voi toteuttaa 7
Katsellaan 8
Kuulostellaan 9
Tunnustellaan 10
Haistellaan 11
Maistellaan 12
Lajikortit 13
Toiminnallinen luontopolku 14
Teemaretkiä 16
Maalataan vanha lakana 17
Kim-leikki 18
Muistipeli luonnonmateriaaleista 19
Kapteeni käskee 20
Tuo minulle 21
Luonnon värien havainnointi 22
Tuoksupurkit 23
Lelujen jäädyttäminen ja pelastaminen 24
Mikä ei sovi eläimelle ruuaksi 25
Puput porkkanavarkaissa 26
Taaperon ikkuna-askartelu 28
Askartelu hyödyntäen luonnonmateriaaleja 30
Maalausta luonnon omilla välineillä 32
Varjoleikkejä 33
Rakentelua luonnonmateriaaleilla 34

SISÄLLYSLUETTELO

Kesä 37
- Aurinkoenergia 38
- Kaarnalaivan valmistus 39
- Pilvistä muotojen tunnistamista 40
- Maalausta kukilla 41
- Luontosoitinten tekeminen 42
- Kivien maalaaminen 43
- Vesimaalausta 44
- Kiikareiden valmistus 45
- Kaukoputken valmistus 46
- Kiikarointia ulkona ja sisällä 47
- Kuvasuunnistus 48

Syksy 51
- Siili askartelu 52
- Maalausta mudalla 53
- Sateen tekeminen 54
- Miksi lehdet vaihtavat väriä? 55
- Veden olomuotojen tarkastelu 57

Talvi 60
- Pakkas-aurinko –hippa 61
- Jäätelöannos 62
- Lumimaalaus 63
- Jäämaalaus 64
- Lumimaalaus silkkipaperi 65
- Talvinen havainnointikävely 66
- Jälkien metsästys 67
- Kuurankukkakoe 68
- Karhu nukkuu 69
- Lumen ötökät 70
- Jänis talvipuvussaan 71
- Lumiukko 72
- Jäisten koristeiden tekeminen 73
- Lumihiutaleet 74
- Miten puhdasta lumi onkaan 75

SISÄLLYSLUETTELO

Kevät 78
- Perhosaskartelu 79
- Herneiden istutus 81
- Lintujen pesät 82
- Askarrellaan lintu 84
- Jänisemo 85

Loruja 88
- Kuukaudet 89
- Kesä 90
- Tikka puuta koputtaa 91
- Ahkera mehiläinen 92
- Etana 93
- Syksy 94
- Nimetön 95
- Karhunmörrikät 96
- Talvi 97
- Rati-riti-ralla 98
- Pikku pupu 99
- Kevät 100
- Kevät 101

Lähteet 104

Ympäristökasvatusta voi toteuttaa

- Katselemalla
- Kuulostelemalla
- Tunnustelemalla
- Haistelemalla
- Maistelemalla, **huomioi myrkylliset kasvit, marjat ja sienet!**

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

Katsellaan

- Mitä näkyy maassa, puussa, ilmassa.
- Mitä eläimiä, lintuja, kasveja ja ötököitä näkyy.
- Millaisia värejä ja muotoja näkyy.
- Mitä on vedessä, maassa, maisemassa.
- Mitä kaunista, karua, ihmeellistä, mielenkiintoista näet
- Onko jokin muuttunut/eri tavalla kuin viimeksi

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

Kuulostellaan

- Mikä humisee, huokuu
- Mikä sihisee, surisee, suhisee
- Mikä pärisee, pörisee
- Mikä rasahtaa, risahtaa
- Mikä laulaa, sirkuttaa, visertää ja huhuilee
- Mikä nakuttaa, naputtaa, naksuttaa
- Mikä loiskii
- Mikä lorisee, lirisee, lotisee, ropisee
- Miltä kuulostaa hiljaisuus

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

9

Tunnustellaan

Miltä tuntuu

- Muta
- Savi
- Kiven pinta
- Puun kaarna
- Sammal
- Hiekka varpaissa
- Nurmikko
- Pajunkissa
- Heinän kutitus
- Puun halaaminen
- Vesi eri olomuodoissaan
- Aurinko
- Tuuli

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

10

Haistellaan

Miltä tuoksuu

- Puu, pihka
- Kukka
- Leikattu nurmikko
- Sienet, sammaleet
- Aamukaste
- Oja
- nuotio
- Sateen jälkeen
- Keväinen metsä
- Talvi
- Lumi
- Pakkanen
- Syksy
- kesä

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

11

Maistellaan

HUOMIOI myrkylliset marjat, kasvit ja sienet!

- Marjoja ja muita syötäviä luonnonantimia
- Leivotaan luonnonantimista
- Tehdään hilloa tai säilötään luonnonantimia muuten

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

12

Lajikortteja

Täältä https://ulkoluokka.fi/materiaalit/ voi tulostaa lajikortteja tunnistusta varten

-selkärangattomat
-matelijat
-sammalet, kasvit ja sienet
-linnut
-nisäkkäät
Täältä löytyy myös ideoita kuinka lajikortteja voi hyödyntää.

13

Toiminnallinen luontopolku

- Lorut, laulut, runot
  - Esim. muurahaispesä, jonka luona voi loruilla muurahaisesta
- Voidaan rakentaa luonnonmateriaaleista jotain
  - esimerkiksi käpylehmät, maalata kiviä
- Sadun lukeminen polun varrella, satu voi liittyä ympäristöön, jossa se luetaan
- Polun varrella voi olla erilaisia astipurkkeja, kuten tuoksut, tuntoaisti ja kuuloaisti
- Kortteja, joissa tietoa luonnossa liikkumisesta
- Rata, jossa voi pujotella, ylittää tai alittaa esteitä, tasapainoilla
- Piste, jossa voi heittää asioita johonkin kohteeseen, esimerkiksi käpyjä sankoon.
- Voi olla myös piste missä leikitään leikkiä tuo minulle
- Tai etsitään tietyn värisiä asioita luonnosta
- Otetaan polulle mukaan erivärisiä kartonkeja ja etsitään luonnosta näiden värisiä materiaaleja ja viedään ne oikean värisen kartongin päälle.

14

Toiminnallinen luontopolku

Oheismateriaalia luontopolulle

- Lapsille voi antaa mukaan muovipussit joihin kerätä roskia matkan varrelta tai aikuisella voi olla yhteinen pussi, johon kaikki voivat yhdessä kerätä roskia
- Lapsille voi antaa mukaan myös pussukan tai sangon, johon voidaan kerätä matkan varrelta joko ennalta sovittuja asioita tai ennalta sovittu määrä asioita tai matkan varrella kivoilta näyttäviä asioita tai pysähdytään välillä johonkin kohti keräämään asioita yhdessä. Tässä huomioitava, että vain maassa olevia asioita saa kerätä, mutta sammalta ja jäkälää ei saa kerätä**!**
- Luontopolulle voidaan tehdä kartta. Reitin voi piirtää aidolle karttapohjalle tai tehdä itse koko kartan esimerkiksi piirtämällä, jota seurataan matkan edetessä. Karttoja voi olla yksi koko ryhmällä, jota katsotaan yhdessä tai esimerkiksi pareittan yksi tai jokaisella lapsella oma. Polun varrelle voi laittaa myös jotakin merkkejä ohjaamaan polun etenemistä, merkkeinä voi olla esimerkiksi naruja, nuolia, kartonki palleroita tms.
- Mukaan voidaan ottaa lasten itse askartelemat kiikarit tai kaukoputket.

15

Teemaretkiä

- Tutkimusmatka
- Aarteenmetsästys
- Taikapolku
- Seikkailuretki
- Sadun ympärille koottu retki
- Etsintä retki, etsitään ennalta esimerkiksi metsään piilotettu pehmolelu tms.
- Tehtävärasti retki
- Eläimen/eläinten/lintujen ympärille kiinnitetty retki
  - Mukaan satukirja ja/tai tietokirja aiheesta ja näitä käydään retkellä läpi

16

Maalataan vanha lakana

Voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Lakana
- Maaleja
- Välineitä maalaamiseen

TOTEUTUS:

Levitetään lakana alustan päälle ja maalataan siihen joko käsillä ja jaloilla tai joillakin välineillä. Välineinä voi käyttää valmiita siveltimiä tai muita maalaamiseen soveltuvia välinitä tai luonnonmateriaaleja.

17

Kim-leikki luonnonmateriaaleilla

Leikin voi toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET:

- luonnonmateriaaleja peitettäväksi
- jokin millä saa esineet peitettyä, esimerkiksi kangas.
- mahdollisesti jokin alusta mille esineet voi kerätä.

TOTEUTUS:

Kerätään tasaiselle alustalle esineitä luonnosta ja käydään ne yhdessä läpi. Tämän jälkeen peitetään esineet ja pyydetään lapsia sulkemaan silmänsä. Peitteen alta poistetaan jokin esine. Peitto poistetaan esineiden päältä ja kysytään mikä esine puuttuu.

18

Muistipeli luonnon materiaaleilla

Leikin voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Wc-paperihylsyjä, puolitetaan ne
- Luontoesineitä, kutakin kaksi kappaletta

TOTEUTUS:

Etsitään luonnosta yhdessä esineitä, jokaista kaksi kappaletta

Asetellaan esineet maahan ja peitetään esineet wc-paperi hylsyjen puolikkailla, muistipeli voi alkaa

Muistipeliä on mahdollista pelata joko niin että jokainen pääsee vuorollaan etsimään tai niin että etsitään yhdessä ryhmänä pareja

19

Kapteeni käskee

Leikin voi toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Valitaan yksi tuokiolle osallistuvista kapteeniksi.

Kapteeni käskee muita leikkijöitä sanomalla ”Kapteeni käskee…” Kapteenin käskyn tukena voi käyttää kuvakortteja. Kapteeni voi määrätä esimerkiksi menemään johonkin tai tekemään jonkin liikkeen. Muiden leikkijöiden tulee toteuttaa kapteenin antama käsky.

Lähde: https://leikkipankki.fi/

20

Tuo minulle-leikki

Leikin voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Valitaan tuokiolle osallistuvista yksi joka on leikissä ”johtaja”.

”Johtaja” sanoo ”Tuo minulle…” Tämän jälkeen muut leikkijät lähtevät hakemaan ”johtajan” pyytämää asiaa. Kun pyydetty asia on löydetty viedään se ”johtajalle”.

Aikuiset voivat auttaa lapsia asian etsimisessä tai leikki voidaan toteuttaa niin, että kaikki etsivät yhdessä ”johtajan” pyytämää asiaa.

Luonnon värien havainnointi

Leikki toteutetaan ulkona.

VÄLINEET:

- Halutun väriset kartongit.

TOTEUTUS:

Otetaan mukaan metsään tietyn väriset paperit/kartongit, etsitään luonnosta saman värisiä asioita kartongille

Tuoksupurkit

Leikin voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Luonnonmateriaaleja
- Astioita murskattuja luonnonmateriaaleja varten

TOTEUTUS:

Murskataan erilaisia luonnonmateriaaleja purkkiin esim. havuja ja koivun lehtiä.

- Miettikää yhdessä mikä haju on ja mitä siitä tulee mieleen
- Tuoksuttelun jälkeen ohjaaja voi näyttää mikä oli tuoksun lähde ja siitä voidaan keskustella yhdessä lasten kanssa.

23

Lelujen jäädyttäminen ja pelastaminen

Voi toteuttaa sisällä tai lämpimällä säällä ulkona.

VÄLINEET:

- Leluja
- Astioita
- Vettä
- Pakastin tai pakkasta ulkona

TOTEUTUS:

Laitetaan astiaan lelu ja vettä. Laitetaan astia pakkaseen ja annetaan jäätyä kokonaan. Irrotetaan jäämöykky astiasta ja annetaan lapsille vettä, minkä avulla he voivat pelastaa lelun jään seasta.

Sulaminen tapahtuu nopeammin eikä veden kanssa tarvitse varoa niin paljon, mikäli toiminnan toteuttaa aurinkoisena kesäpäivänä ulkona.

Lähde: https://leikkileikkina.com/

24

Mikä ei sovi eläimelle ruuaksi

Leikin voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Kuva eläimestä tai eläinhahmo
- Eläinten ja ruokien kuvia tai näitä kuvastavia leluja

TOTEUTUS

Mukana eläin ja erilaisia ruokia, joko leluna tai vain kuvana. Pohditaan mitkä sopivat eläimelle ruuaksi ja mitkä eivät.
Esimerkiksi mukana jänis ja kuvia, joissa porkkana, salaatti ja heinä. Kivi, käpy, leipä.
Arvuutellaan mitkä sopivat ja mitkä eivät sovi jäniksen ruuaksi.

25

Puput porkkanavarkaissa

Leikin voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- ”Porkkanat”
- Pupujen pesä
- Tunneli

TOTEUTUS:

Lapset ovat leikissä pupuja, jotka koittavat kerätä porkkanoita pellolta pesäänsä talteen mahdollisimman nopeasti.

Porkkanoiksi soveltuvat vaikkapa häntäpallot, joita voi valmistaa itse helposti täyttämällä pusseja joutilailla kangastilkuilla ja sulkemalla ne solmimalla. Pupujen pesäksi soveltuu esim. hulahula-vanne. Tunneliksi soveltuu mm. ryömintätunneli, tai jos paikalla on useampi aikuinen, he voivat muodostaa tunnelin pitämällä käsiään vastatusten.

26

Puput porkkanavarkaissa

Ennen aloitusta pellolle, eli leikkitilaan levitetään runsaasti porkkanoita.

Leikin alkaessa puput ovat pesässä. Kun ohjaaja ilmoittaa leikin alkaneeksi, puput lähtevät pesästä hakemaan porkkanoita.

Puput poimivat porkkanoita yhden kerrallaan ja kuljettavat ne yksi kerrallaan pesään tunnelin läpi kulkien. Kun kaikki porkkanat on kerätty, leikki loppuu ja puput saavat kehut mahtavan talvivaraston keräämisestä.

Lähde: https://leikkipankki.fi/

27

Taaperon ikkuna-askartelu

Toiminta toteutetaan sisällä.

VÄLINEET:

- Kontaktimuovi
- Silkkipaperia
- Teippiä
- Sakset

TOTEUTUS:

Tarvitset kontaktimuovista kaksi hieman isompaa palaa mitä valmis askartelu tulee olemaan.
Silputkaa silkkipaperipalat.
Teippaa toinen kontaktimuovipala pöytään kiinni niin että liimapuoli jää ylöspäin.

28

Taaperon ikkuna-askartelu

Lapsi saa pudotella/asetella silkkipaperipaloja pöytään teipatulle kontaktimuoville.
(Tämän jälkeen paperista voidaan leikata halutun muodon ääriviivat ja asettaa leikattu paperi silkkipaperien päälle. Muodon voi asettaa myös kontaktimuovin päälle ennen silkkipaperien levitystä. Näin toimimalla lapsi voi hahmottaa paremmin mikä alue hänen tulisi täyttää silkkipaperilla.) Ääriviivapaperia ei ole pakko käyttää askartelussa.
Irrota kontaktimuovi pöydästä.
Aseta toinen kontaktimuovin paloista ensimmäisen päälle liimapuolet vastakkain. Varmista, että silkkipaperit ja ääriviivapaperi jäävät liimapuolien väliin.
Leikkaa kontaktimuovit ääriviivapaperin reunoja mukaillen. Ilman ääriviivapaperia toteutettuun askarteluun voi piirtää muoviin rajat, joita pitkin leikkaat.
Teippaa paperista loput osat kiinni tarvittaessa.
Askartelun voi kiinnittää teipillä ikkunaan.

Lähde: https://www.leikillista.fi/

29

Askartelu hyödyntäen luonnonmateriaaleja

Toimintaa voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Erilaisia askarteluun sopivia luonnonmateriaaleja

Materiaaleja voidaan kerätä lasten kanssa yhdessä retkellä tai materiaalit voivat olla valmiina.

TOTEUTUS:

Esimerkiksi appelsiinin kuorista voi askarrella. Näitä voi esimerkiksi leikata muotoon ja kiinnittää naruun yksinään tai esimerkiksi lehtien tai käpyjen kanssa ja sitten kuivattaa ne. Näin saadaan vaikkapa kattoon laitettava koriste.

Kepeistä voi askarrella joko maalaamatta niitä tai maalaamalla ne.

MUISTA rauhoitetut kasvit, kuten sammal ja jäkälä!

30

Askartelu hyödyntäen luonnonmateriaaleja

Luonnonmateriaaleista voi askarrella muun muassa:

- Käpylehmiä
- Erilaisia rakennelmia leikkejä varten
- Liimataan paperille erilaisia luonnonmateriaaleja

MUISTA rauhoitetut kasvit, kuten sammal ja jäkälä!

31

Maalausta luonnon omilla välineillä

Toiminnan voi toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET:

- Kasveja ja havunoksia tms.
- Keppejä, kiviä, käpyjä tms.

TOTEUTUS:

Kasveja ja havunoksia tms. voi käyttää siveltiminä.

Kepeillä, kivillä ja kävyillä saa tehtyä kuvioita maalipintaan.

MUISTA rauhoitetut kasvit, kuten sammal ja jäkälä!

Lähde: https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

32

Varjoleikkejä

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:
- Auringon paiste
- Oma keho tai leluja tai muita esineitä

TOTEUTUS:

Aurinkoisena päivänä voidaan ulkona tai sisällä leikkiä varjoilla, tehdään esimerkiksi omilla kehoilla erilaisia asentoja ja katsotaan varjoja.

Voidaan asetella myös erilaisia esineitä ja asioita aurinkoa vasten niin, että ne muodostavat varjon ja tutkitaan yhdessä näitä varjoja.

Varjoja voidaan tutkia myös luonnossa, millaisia varjoja kasvit ja puut jne. muodostavat

Lähde: https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

33

Rakentelua luonnonmateriaaleilla

Toiminnan voi toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:
- Luonnonmateriaaleja, kuten hiekkaa tai kiviä

TOTEUTUS:

Rakennellaan luonnonmateriaaleista
- Hiekkalinnoja
- Ennalta sovittuja asioita
- Vapaasti valittavia asioita
- Näitä voi rakentaa yksin, pareittain tai yhteistyössä ryhmäläisten kesken

Lähde: https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

34

MUISTIINPANOJA

35

MUISTIINPANOJA

36

KESÄ

37

Aurinkoenergia

Toiminnan voi toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Kartonkia
- Pieniä esineitä tai pahvista leikattuja kuvioita
- Jotakin millä kiinnittää pahviset kuvat, esim. sinitarraa

TOTEUTUS:

Asettakaa kartongin päälle erilaisia pieniä esineitä, pahvista leikattuja kuvia tai muotoja. Kiinnittäkää esineet/kuviot/muodot kevyesti sinitarralla tms. kartonkiin. Asettakaa kartonki esineineen/pahvisine kuvineen tai muotoineen aurinkoiseen paikkaan ja seuratkaa päivittäin mitä tapahtuu.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

38

Kaarnalaivan valmistus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Kaarnaa
- Tikku, esim. hammastikku
- Puun lehtiä

TOTEUTUS:

Kerätkää männystä pudonneita kaarnan paloja.

Tehkää kaarnan palaan reikä johon laitatte tikun mastoksi, tikkuun voi laittaa lehden purjeeksi. Laskekaa vene veteen.

Kaarnanpalaa voi tarvittaessa muotoilla veneen muotoon.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

39

Pilvistä muotojen tunnistamista

Toiminnan voi toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Pilviä taivaalla

TOTEUTUS:

Maataan selällään maassa ja seurataan pilvien kulkua. Katsellaan niiden muodostamia muotoja ja mitä muodoille tapahtuu pilvien liikkuessa.

40

Maalausta kukilla

Voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Paperia
- Kasveja tai marjoja
- Mahdollisesti vettä

TOTEUTUS:

Paperille voi maalata kasveilla tai marjoilla.
Voikukilla väriä irtoaa helpommin kun kukkaa kastaa veteen.

Lähde: https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

41

Luontosoitinten tekeminen

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Luonnonmateriaaleja, kuten kiviä ja keppejä.
- Wc-paperi hylsyjä

TOTEUTUS:

Tehdään soittimia hyödyntäen luonnon materiaaleja
- Kepeistä ja kivistä voi tehdä rytmikapuloita tai rumpuja
- Kiviä voi laittaa esimerkiksi wc-paperi hylsyn sisään ja sulkea hylsyn päät esimerkiksi teippaamalla siihen palat kartonkia.

Halutessaan soittimet voi koristella esimerkiksi maalaamalla.

42

Kivien maalaaminen

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:
- Kiviä
- Vettä
- Maalia ja siveltimiä

TOTEUTUS:

Kerätkää yhdessä erimuotoisia ja kokoisia kiviä.
Peskää kivet ja antakaa niiden kuivua.
Maalatkaa kuivuneet kivet ja antakaa niiden kuivua.

Maalaamiseen soveltuvat erilaiset akryylivärit sekä vesiohenteiset askartelumaalit.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

43

Vesimaalausta

Toiminta kannattaa toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Pensseleitä
- Vettä

TOTEUTUS:

Ota pensselillä vettä ämpäristä ja maalaa.
Maalauksen alustana voi käyttää esimerkiksi kiviä, pihalaattoja ja hiekan pintaa.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

44

Kiikareiden valmistus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- WC-paperi hylsyjä
- Liimaa tai nitoja
- Narua
- Maalia tai muita koristeita halutessa

TOTEUTUS:

Kiikareiden valmistus.
Tarvitaan kaksi wc-paperin hylsyä, jotka voidaan maalata tai koristella.
Hylsyt kiinnitetään yhteen esimerkiksi liimaamalla tai nitomalla.
Yhteen laitettuihin hylsyihin lisätään naru josta kiikarit on mahdollista laittaa kaulaan roikkumaan. **HUOMIOI** ettei kaulanauhasta synny kuristumisvaaraa**!**

Lähde: https://www.leikillista.fi/

45

Kaukoputken valmistus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- WC-paperi hylsyjä
- Liimaa tai nitoja
- Narua
- Maalia tai muita koristeita halutessa

TOTEUTUS:

Kaukoputkien valmistus.
Tarvitaan talouspaperin hylsy, joka voidaan maalata tai koristella.
Hylsyyn voidaan lisätä naru, josta se on mahdollista laittaa kaulaan roikkumaan. **HUOMIOI** ettei kaulanauhasta synny kuristumisvaaraa**!**

46

Kiikarointia ulkona ja sisällä

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Kiikarit tai kaukoputki.

TOTEUTUS:

Edellä mainittujen kiikareiden avulla on mahdollista kiikaroida erilaisia asioita sisällä ja ulkona. Lasten voi antaa kiikaroida vapaasti tai antaa heille ohjeita mitä kiikaroidaan. Kiikaroitavia asioita voidaan myös kerätä yhdessä sovittuun paikkaan, jossa niitä voidaan lopuksi tarkastella.
Luontoon tai sisälle voidaan myös etukäteen laittaa esille esineitä, joita lasten tulee sitten kiikaroida.

Lähde: https://www.leikillista.fi/

47

Kuvasuunnistus

Toiminta voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET:

- Kuvia
- Tabletti
- Rasteille puuhaa

TOTEUTUS:

Rata, jota pitkin voidaan kulkea kuvien perusteella seuraavalle rastille.
- Rastilla voi olla esimerkiksi jokin tehtävä tai esimerkiksi pelastettava hahmo tai hahmon kuva.

48

MUISTIINPANOJA

MUISTIINPANOJA

Siili askartelu

Toiminta voidaan toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Kartonkia
- Männyn neulasia
- Kyniä
- Liimapuikko

TOTEUTUS:

Kartongille piirretään ääriviivat, joita pitkin lapset voivat leikata siilin. Siilit voivat olla myös valmiiksi leikattua. Männyn neulasia liimataan kartongille siilin piikeiksi. Piirretään siilille silmät, suu ja nenä.

52

Maalausta mudalla

Leikki kannattaa toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Mutaa
- Maalausvälineet, sivellin, lapio, kasvi, oksa tms.

TOTEUTUS:

Mudalla voi maalata paperille sormin tai millä vain välineellä mitä on saatavilla

Lähde: https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

53

Sateen tekeminen

Toiminta voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET:

- Lasipurkki
- Muovikelmua
- Kuumaa vettä
- Kumilenkki
- Lunta tai jäätä
- Jokin väline veden lämmitykseen

TOTEUTUS:

Laitetaan kuumaa vettä isoon lasipurkkiin purkin puoliväliin asti.
Tämän jälkeen laitetaan purkin päälle muovikalvo esimerkiksi kumilenkillä kiinni.

Kelmun päälle nostetaan lunta tai jäätä. Höyrystyvä vesi tiivistyy kylmälle kalvolle ja putoilee pisaroina alas.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/vesi.html

54

Miksi lehdet vaihtavat väriä?

Toiminnan voi toteuttaa sisällä.

VÄLINEET:

- Syksyisiä lehtiä
- Sopivia, kirkkaita astioita – esimerkiksi pilttipurkkeja
- Kannet tai foliota
- Väkiviinaetikkaa
- Kuumaa vettä

55

Miksi lehdet vaihtavat väriä?

TOTEUTUS:

Laita syksyiset lehdet väreittäin astioihin.
Muussaa, silppua, revi tai saksi niitä, jotta ne antavat pigmenttiä helpommin.
Peitä lehdet etikalla.
Peitä astian suu esim. foliolla.
Aseta purkit suurempaan astiaan, johon kaadat mahdollisimman kuumaa (jopa kiehuvaa) vettä. Aikuinen suorittaa tämän vaiheen!
Tutki nesteen väriä seuraavan vuorokauden ajan. Lehdet päästävät väriä pikkuhiljaa!

Lähde: https://leikkileikkina.com/

56

Veden olomuotojen tarkastelu

Toiminta voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä

VÄLINEET:

- Lunta tai jäätä
- Mahdollisesti vettä
- Kattila
- Paikka, jossa kattilan saa kuumennettua

TOTEUTUS:

Kiinteä
- lumi tai jää
Nestemäinen
- vesi (sulanut lumi)
Kaasu
- Vesihöyry (vesi lämmitetään kattilassa höyryävän kuumaksi)

57

MUISTIINPANOJA

58

MUISTIINPANOJA

59

TALVI

60

Pakkas-aurinko -hippa

Leikki voidaan toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET: Ei tarvetta

TOTEUTUS:

Valitaan leikkijöiden joukosta yksi tai useampi pakkanen ja yksi aurinko. Pakkanen jäädyttää pikkulintuja eli muita leikkijöitä koskettamalla heitä. Jäädytetty pikkulintu jää seisomaan paikalleen jääpuikkona eli kädet ylhäällä paikallaan. Aurinko voi sulattaa pikkulinnun häntä halaamalla, jolloin hän pääsee takaisin juoksemaan.

Lähde: https://www.luontokoulut.fi/download/ekopaku_mappa-materiaalit/LUMITUTKIMUKSIA.pdf

Jäätelöannos

Toiminta voidaan toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Lunta
- Purkkeja
- Luonnonmateriaaleja

TOTEUTUS:

Tehdään lumesta jäätelöannos tyhjään viilipurkkiin tai margariinirasiaan.
Lumiset jäätelöpallot koristellaan luonnonmateriaaleilla: lehdillä, oksilla, havunneulasilla, talventörröttäjillä, jäätyneillä pihlajanmarjoilla, mullalla jne.

Nauttikaa jäätelöannokset ahmimalla niitä silmillänne ja haistelemalla erilaisia herkullisia luonnon tuoksuja.

Lähde: https://www.luontokoulut.fi/download/ekopaku_mappa-materiaalit/LUMITUTKIMUKSIA.pdf

Lumimaalaus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Lunta
- Maaleja
- Siveltimiä

TOTEUTUS:

Lunta voi maalata joko ulkona vapaasti tai lunta voi tuoda astioissa sisään, joissa sitä maalataan.

Lumen täytyy olla tiivistä, jotta maalaus onnistuu
Värjättyä vettä voi suihkuttaa myös suihkepullosta

Lähde: https://leikkileikkina.com/

63

Jäämaalaus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Jäätä
- Maaleja
- Siveltimiä

TOTEUTUS:

Jäädytä parin sentin paksuinen pala ja maalaa sitä.

Jäämaalaukseen voi lisätä hieman suolaa, joka voi sulattaa jäähän onkaloita ja kuljettaa väriä mukanaan.

Jäätä voi jäädyttää uudelleen sen sulaessa.
Tässä leikissä voi opettaa samalla veden olomuotoja.

Lähde: https://leikkileikkina.com/

64

Lumimaalaus silkkipaperilla

Toiminnan voi toteuttaa sisällä.

VÄLINEET:

- Silkkipaperia
- Kartonkia tai paksua paperia
- Lunta

TOTEUTUS:

Silkki- tai kreppipaperi paloja asetellaan kostutetulle kartongille tai paksulle paperille. Tämän jälkeen papereiden päälle asetellaan lunta.

Työn annetaan kuivua kokonaisuudessaan ja sitten revitään silkki- tai kreppipaperin palat työstä pois.

Lähde: https://leikkileikkina.com/

65

Talvinen havainnointikävely

Toiminta tapahtuu ulkona.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Kokeillaan, muodostuuko luokan jalanjäljistä koskemattomaan hankeen kunnon polku. Kävellään jonossa mutkitteleva reitti ja palataan katsomaan tulosta

Koetetaan kävellä siten, että jäljistä ei voi päätellä, kuinka monta ihmistä siitä on kävellyt. Astutaan samoihin jalanjälkiin kuin edellä kävelevä. Jos löydetään eläinten jälkiä, seurataan niitä.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/talvi.html

66

Jälkien metsästys

Toiminnan voi toteuttaa ulkona.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Etsitään luonnosta yhdessä eläinten jälkiä.
Jälkien löytyessä pohditaan mille eläimelle jäljet kuuluvat, voidaan keskustella eläimestä enemmänkin. Aikuiset voivat käydä myös etukäteen tekemässä jälkiä, joita lasten kanssa mennään myöhemmin tutkimaan.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

67

Kuurankukkakoe

Toiminnan voi toteuttaa ulkona, kun on ainakin 10 astetta pakkasta.

VÄLINEET:

- Kannelliset lasipurkit
- Kiehuvan kuumaa vettä

TOTEUTUS:

Jos pakkasta on riittävästi voidaan tehdä kuurankukkakoe.
Vesitippa kaadetaan lasipurkkeihin,
kannet suljetaan heti ja purkit laitetaan kylmään paikkaan (esim. lumihankeen) odottamaan.
Parin tunnin päästä niihin pitäisi olla muodostunut kuurankukka.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/vesi.html

68

Karhu nukkuu

Leikkiä voi leikkiä sisällä tai ulkona.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Valitaan leikkijöistä yksi karhuksi, joka käy kyyryyn tai mahalleen lattialle. Muut kiertävät nukkuvaa karhua laulaen tai lausuen lorua
Karhu nukkuu, karhu nukkuu talvipesässänsä. Ei ole vaaraa kellään, näin sitä leikitellään.
Karhu nukkuu, karhu nukkuu, eipäs nukukkaan.
Laulun loputtua karhu herää ja yrittää ottaa leikkijöitä kiinni. Se kenet hän saa ensimmäiseksi kiinni jää seuraavaksi karhuksi.

Lähde: https://leikkipankki.fi/

69

Lumen ötökät

Loppu toiminta tapahtuu sisällä.

VÄLINEET:

- Pesuvati
- Lunta
- Lämmintä vettä
- Lasipurkki

TOTEUTUS:

Kaivetaan pesuvatiin lunta hangen pinnalta, hangen keskeltä ja aivan maanrajastakin. Sulatetaan lumi pesualtaassa lämpimän veden päällä. Tutkitaan, mitä ötököitä lumesta löytyy. Jätetään oliot toisten tutkittavaksi lasipurkkiin ja palautetaan lopuksi takaisin hangen suojiin.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/talvi.html

70

Jänis talvipuvussaan

Toiminta tapahtuu sisällä.

VÄLINEET:

- Kartonkia, valmiiksi leikattuja jäniksen kuvia tai leikkaamista varten ääriviivat
- Lankoja
- Liimaa
- Kyniä

TOTEUTUS:

Tee kartongista jänis. Anna lasten valita mieluisat langat ja pilko ne valmiiksi pienille lapsille. Liimaa tai sido langat kartonki jänikseen. Piirrä jänikselle naama.

Lähde: http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

71

Lumiukko

Loppu toiminta tapahtuu sisällä.

VÄLINEET:

- Lunta
- Luonnonmateriaaleja
- Astia

TOTEUTUS:

Tehdään ulkona lumesta lumiukko,
jolle tehdään esimerkiksi oksista kädet, kivistä silmät ja suu ja kävystä nenä.
Tuodaan ulkona tehty lumiukko sisään astiassa ja seurataan mitä sille käy.

Pohditaan yhdessä lapsien kanssa mitä lumiukolle ja sen eri osille käy ja miksi.
- Mitä käy vartalolle, miksi?
- Mitä käy käsille, miksi?
- Mitä käy silmille ja suulle, miksi?
- Mitä käy nenälle, miksi?

72

Jäisten koristeiden tekeminen

Toiminta voidaan toteuttaa ulkona kun on pakkasta.

VÄLINEET:

- Astioita
- Vettä
- Halutessaan koristeeksi värejä tai luonnonmateriaaleja

TOTEUTUS:

Jääkoristeita voi tehdä erilaisissa astioissa ja niitä on mahdollista värjätä erilaisilla nesteillä, kuten elintarvikeväreillä tai mustikka- tai punajuurimehulla tai kahvilla. Koristeiksi näihin voi laittaa esimerkiksi erilaisia luonnonmateriaaleja, kuten kukkia, käpyjä tai puiden oksia. Jäästä on mahdollista tehdä myös tiiliä ja näistä voi tehdä erilaisia rakennelmia, kuten lumilinnan. Myös näitä tiiliä voi värjätä.

73

Lumitutkimuksia lumihiutaleet

Toiminnan voi toteuttaa ulkona.

VÄLINEET:

- Tummaa pahvia
- Luupit

TOTEUTUS:

Lumikiteiden muodot erottuvat parhaiten tutkimalla niitä tummaa alustaa vasten. Lumenpyydystimien päälle voi pyydystää satavaa lunta suoraan ilmasta, varistella sitä puiden oksilta tai kaapaista sitä pyydystimen päälle hangelta. Lumenpyydystimen päälle voi asettaa luupin, jolloin myös yksityiskohdat erottuvat.

Tutkikaa, millaisia lumikiteitä löydätte luonnosta retkipäivänä. Oksilla voi olla erilaisia kiteitä kuin hangen alla, lumisateessakin saattaa olla erilaisia kiteitä sekaisin.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/vesi.html

74

Miten puhdasta lumi onkaan

Toiminnan loppu tapahtuu sisällä.

VÄLINEET:

- Lunta
- Suodatinpusseja
- Luupit
- Kuumaa vettä

TOTEUTUS:

Laitetaan puhdasta ja vähemmän puhdasta lunta kahvinsuodattimeen ja sulatetaan se kuuman veden avulla suodatinpaperin läpi. Käytetyn suodatinpaperin voi leikata kappaleiksi saksilla ja tutkia luupilla, mitä paperiin on jäänyt (lumihiutaleiden ytimiä + muita epäpuhtauksia). Yleensä paperille jää ainakin nokihiukkasia. Maasta otetusta lumessa löytyy usein hiekkaa, siitepölyä, karvoja ja puista irronneita roskia.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/vesi.html

75

MUISTIINPANOJA

76

MUISTIINPANOJA

77

KEVÄT

78

Perhosaskartelu

Toiminnan voi toteuttaa sisällä.

VÄLINEET:

- Suodatinpusseja
- Vesiliukoisia tusseja
- Vettä
- Siveltimiä tai pipettejä
- Sakset
- Piipunrasseja

79

Perhosaskartelu

TOTEUTUS:

Taiteilkaa tusseilla kuiviin suodatinpusseihin.
Suodatinpussissa saa olla reilusti väriä, mutta sen ei lainkaan tarvitse olla täyteen väritetty.
Levittäkää piirreltyjen suodatinpussien päälle reilusti vettä – siveltimellä tai pipeteillä. Hetkessä vesi leviää kapillaari-ilmiön avustamana pitkin suodatinpussia ja levittää tussin pigmentin.

Antakaa suodatinpussien kuivua rauhassa.
Leikatkaa puolikkaasta pussista puolikkaan perhosen muotoinen. Perhonen kannattaa leikata niin, että paperi taitetaan puoliksi. Tällöin siivistä tulee symmetriset.
Kiertäkää piipunrassin pala perhosen keskiruumiiksi ja tuntosarviksi.

Lähde: https://leikkileikkina.com/

80

Herneiden istutus

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Herneitä
- Multaa
- Vettä
- Astia, johon voi istuttaa

TOTEUTUS:

Herneet voidaan istuttaa lasiseen purkkiin, esimerkiksi pilttipurkkiin. Istutettaessa herneet purkin reunan lähelle voidaan saada herneen juuret näkyviin purkin reunaan. Herneiden kasvaessa voidaan tutkia lasten kanssa niiden kasvua ja lapset voivat itse kastella omia kasvejaan. Istutettaessa voidaan lasten kanssa keskustella siitä mitä kasvit tarvitsevat kasvaakseen.

81

Lintujen pesät

Toiminta voidaan toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Kuvia lintujen pesistä
- Materiaalia mistä linnut rakentavat pesiä
- Kuvia linnuista
- Kuvia lintujen munista
- Tietoa lintujen muutosta

TOTEUTUS:

Keskustellaan lasten kanssa minkälaisia pesiä linnuilla on?
Millaisista materiaaleista ne pesiä rakentavat?
Minkälaisia lintuja on muuttavatko talveksi etelään ja kesäksi Suomeen?
Milloin muuttavat Suomeen? Milloin munivat?

82

Lintujen pesät

Toiminnan voi toteuttaa sisällä tai ulkona.

VÄLINEET:

- Askartelu

  Erilaisia materiaaleja pesän rakennukseen, kuten heinää.
- Rakentaminen

  Erilaisia välineitä mistä voidaan rakentaa iso pesä, kuten oksia.

TOTEUTUS:

Pesä voidaan askarrella tai rakentaa. Pesän voi tehdä yksin, kaverin kanssa tai ryhmässä.

83

Askarrellaan lintu

Toiminta voidaan toteuttaa sisällä.

VÄLINEET:

- Pitsipaperi
- Kartonkia
- Liimaa
- Sakset
- Kyniä
- Halutessaan höyheniä

TOTEUTUS:

Askarrellaan lintu pitsipaperista. Maalataan ja liimataan tai piirretään nokka ja silmät. Halutessaan voi liimata myös höyheniä.

84

Jänisemo

Leikki voidaan toteuttaa ulkona tai sisällä.

VÄLINEET: Ei tarvetta.

TOTEUTUS:

Ohjaaja kulkee edellä metsässä, oppilaat jonossa perässä. Kun ohjaaja huutaa: Kettu tulee! kaikki oppilaat yrittävät piiloutua mahdollisimman lähelle ”jänisemoa” eli ohjaajaa. Ohjaaja peittää silmät käsillään ja laskee ääneen kymmeneen. Sitten hän katsoo, ovatko kaikki hyvin piilossa vai näkeekö hän paikaltaan jonkun ”poikasistaan”. Sitten huudetaan ”vaara ohi” ja sama toistetaan toisessa paikassa. Puhutaan jänisten elämästä ja suojaväristä talven tullen.

Lähde: http://www.luontokoulut.fi/ilves/syksy.html

85

MUISTIINPANOJA

86

MUISTIINPANOJA

87

Kuukaudet

Tammi-, helmikuussa
lumi maassa, puussa.
Maaliskuussa paju herää,
huhtikuu pois lumen kerää.
Toukokuussa lintu puussa,
kesäkuussa kesä maassa,
heinäkuussa heinä haassa.

Elokuussa elon leikkuu,
syyskuussa syksy keikkuu.
Lokakuussa, marraskuussa
loka loiskuu, maa on marras,
joulukuussa joulupuussa
joulun tähti harras.

-Luukas Aro-

89

Tikka puuta koputtaa

Tikka puuta koputtaa.
(koputetaan etusormella toisen käden kämmeneen)
Jänis juosta loputtaa.
(juostaan kämmenillä reisiä pitkin)
Orava käpyä nakertaa.
(heilutellaan molempien käsien sormia suun edessä)
Myyrä kolosta kurkistaa.
(tehdään etusormesta ja peukalosta ”reiät”, joista kurkistellaan)
Kuka se tuolta tulla tepsuttaa?
(yksi lapsi kerrallaan liikkuu matkien jotain eläintä ja vastaa:)
-En sano, en sano arvatkaa!

https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Muut/napapiirilk-runojajaleikkeja.pdf

91

Etana

Etana sadetta ennustaa,
sateen edellä kaloja saa.
Silloin kun sataa kastuu maa,
sika saa nuhan ja aivastaa.

– Laura Latvala –

93

Syksy

Ruohot, kasvit lakastuu,
syksy ilma pakastuu.
Puut ja pensaat värjää ruska,
luonnon valtaa lähdön tuska.
Tuuli lehdet puusta ajaa
muuttolinnut muuttaa majaa.

-Jukka Parkkinen-

94

Oi sä toukka tollero,
kaunis karvalollero.
Varo sitä varpusta,
tiaista ja tikkaa.
toukka on makeampi
tunkion rikkaa.
Kotvaksi itsesi kotelohon peitä
sitten se heitä,
ja perhona liitele ilmojen teitä.

http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/kapyvarasto/luontorunoja/

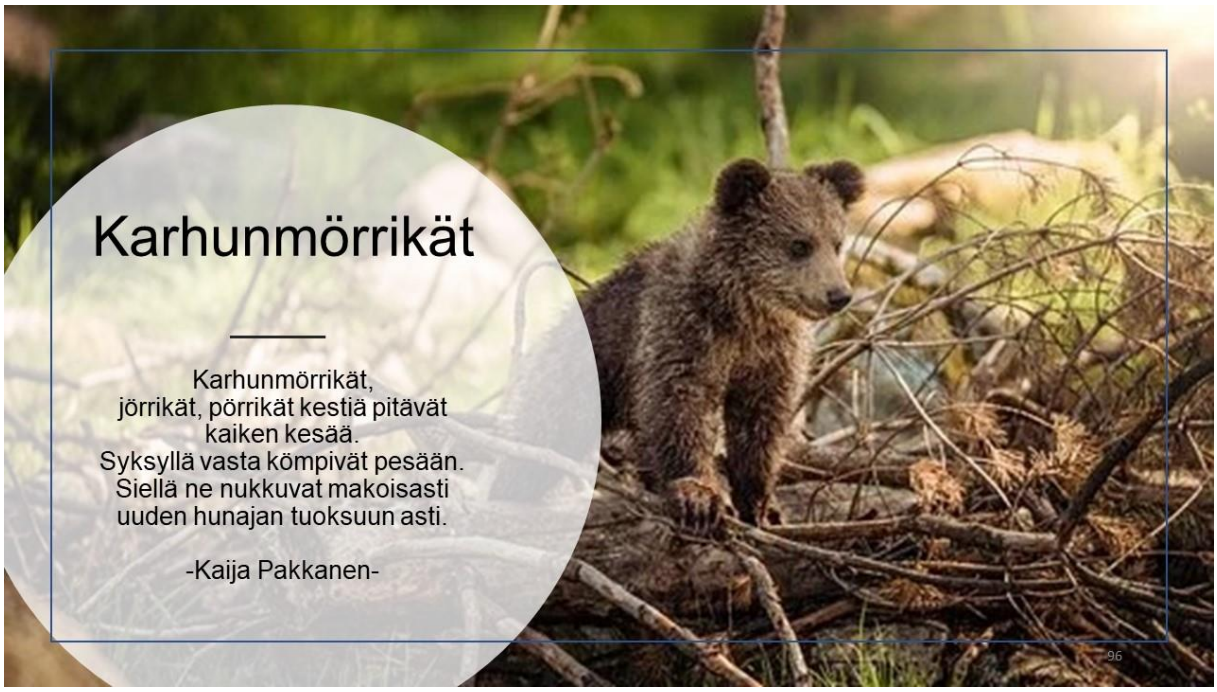

Talvi

Talven tuisku maahan heittyy,
metsä lumivaippaan peittyy.
Nukkuu talviunta nalle,
hiiret menee hangen alle.
Korppi talven pimeään,
raakkuu omaa nimeään.

-Jukka Parkkinen-

Rati-riti-ralla

Ratiriti ralla, tuli talvihalla,
kuuraparta tuiskutukka,
lumiviitta harmaasukka,
rati riti ralla sellainen on halla.

Rati riti ralla, mistä tuli halla?
Tuolta Pohjan tuntureilta,
Lapin lasten laitumilta.
Rati riti ralla, sieltä tuli halla.

Rati riti ralla, mitä teki halla?
Puhui metsät puhtahiksi,
jäät ja järvet kantaviksi.
Rati riti ralla, sitä teki halla

Rati riti ralla, hyvin teki halla:
saavat lapset lasketella,
luistella ja lauleskella.
Rati riti ralla, kiitoksia halla!

-Maija Konttinen-

Kevät

Kevät Keikkuen tulevi.
Keltaisena kuin leskenlehti.
Hupaisana kuin töyhtöhyyppä.
Vihreänä kuin hiirenkorva!
Vikkelänä kuin sisilisko!
Mikä se on, tiedätkö?

Keväällä luonto herää pitkän talven jälkeen eloon. Sammakot ja sisiliskot lämmittelevät kylmän kangistamia jäseniään kevätauringon lämmittämillä kivillä. Muuttolinnut saapuvat etelästä pohjoiseen ja talviunilta heräilevät karhut kömpivät pesäkoloistaan haistelemaan uusia kevättuulia.

https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Muut/napapiirilk-runojajaleikkeja.pdf

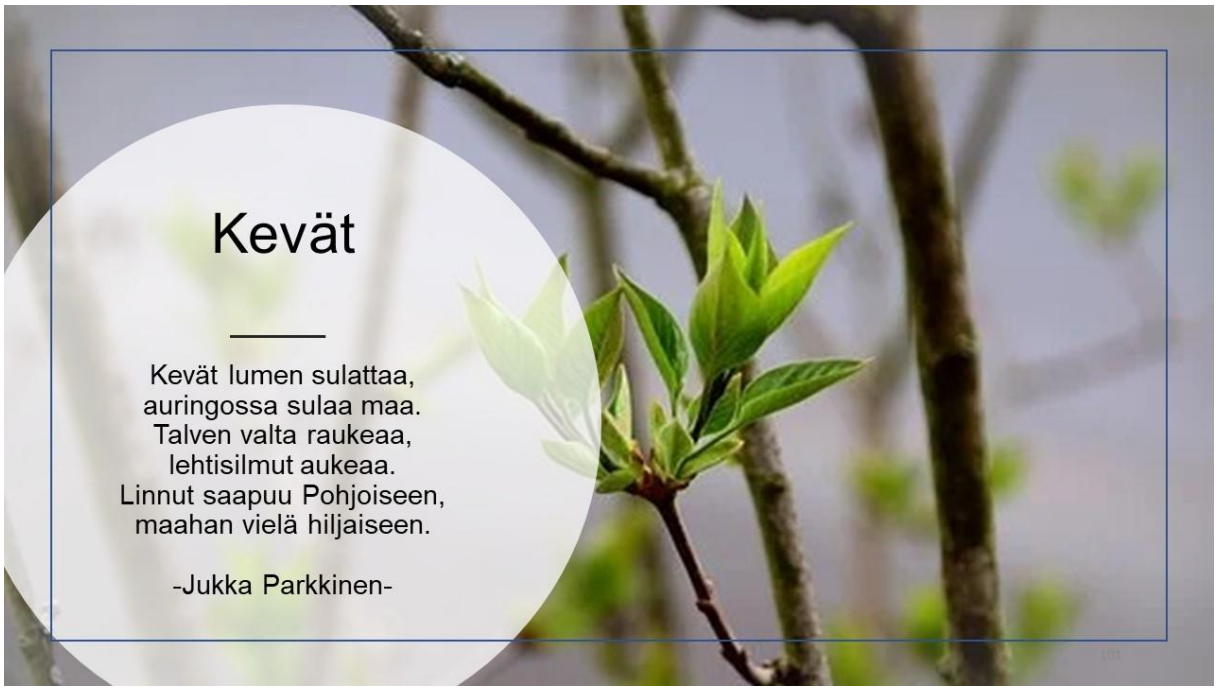

MUISTIINPANOJA

102

MUISTIINPANOJA

103

LÄHTEET

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 69-80.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS

Kuvat: https://pixabay.com/fi/

104

LÄHTEITÄ

Blogi: LEIKILLISTÄ, https://www.leikillista.fi/

- Taaperon ikkuna askartelu
- Kiikarointi

Blogi: Leikki leikkinä, https://leikkileikkina.com/

- Lelujen jäädyttäminen ja pelastaminen
- Miksi lehdet vaihtavat väriä?
- Perhosaskartelu
- Jää- ja lumimaalaus
- Lumimaalaus silkkipaperilla

105

LÄHTEITÄ

Blogi: Orvokki-oravan luontokoulu, http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/

- Ympäristökasvatusta voi toteuttaa
  - katselemalla, kuulostelemalla, tunnustelemalla, haistelemalla ja maistelemalla
- Aurinkoenergia
- Jälkien metsästystä
- Kaarnalaiva
- Maalataan kiviä
- Vesimaalausta
- Jänis talvipuvussaan

106

LÄHTEITÄ

Blogi: TAIDEKOTI, https://taidekoti.com/2019/05/taidetta-luonnossa/

- Maalausta mudalla
- Maalausta luonnon omilla siveltimillä
- Rakentelua luonnonmateriaaleilla
- Varjoleikkejä
- Maalausta kukilla

Leikkipankki https://leikkipankki.fi/

- Puput porkkanavarkaissa
- Karhu nukkuu
- Kapteeni käskee

107

LÄHTEITÄ

MAPPA.fi Materiaalipankki, luontokoulut

http://www.luontokoulut.fi/ilves/syksy.html
- Jänisemo

https://www.luontokoulut.fi/download/ekopaku_mappa-materiaalit/LUMITUTKIMUKSIA.pdf
- Jäätelöannos
- Pakkas-aurinkohippa

http://www.luontokoulut.fi/ilves/vesi.html
- Sateen tekeminen
- Miten puhdasta lumi onkaan?
- Kuurankukkakoe
- Lumitutkimuksia lumihiutaleet

108

LÄHTEITÄ

MAPPA.fi Materiaalipankki, luontokoulut

http://www.luontokoulut.fi/ilves/talvi.html
- Lumen ötökät
- Talvinen havainnointikävely

109

MUISTIINPANOJA

110

MUISTIINPANOJA

111

MUISTIINPANOJA

112

MUISTIINPANOJA